

Doğum Yeri Esasından Hareketle Vatandaşlığın Kazanılması

İrem Uygun

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsüne Hukuk Yüksek
Lisans Tezi olarak sunulmuştur.

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Şubat, 2021
Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü onayı

Prof. Dr. Ali Hakan Ulusoy
L.E.Ö.A. Enstitüsü Müdürü

Bu tezin Hukuk Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarım.

Prof. Dr. Murat Turgut Turhan
Hukuk Fakültesi Dekanı

Bu tezi okuyup değerlendirdiğimizi, tezin nitelik bakımından Hukuk Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarız.

Yrd. Doç. Dr. Arzu Alibaba
Tez Danışmanı

Değerlendirme Komitesi

1. Prof. Dr. Murat Turgut Turhan

2. Yrd. Doç. Dr. Arzu Alibaba

3. Yrd. Doç. Dr. Emin Cem Kahyaoğlu

ÖZ

Bu çalışmada vatandaşlığın aslen kazanım yollarından biri olan doğum yeri esasından (*ius soli*) hareketle vatandaşlığın kazanılma şekli incelenmiştir. Doğum yeri esasını kişinin doğum anından itibaren ve kendiliğinden vatandaşlık kazanmasına yol açan bir müessesedir. Devletler, iç politikaları gereği soybağı esasını veya doğum yeri esasından birini tercih etmek ya da karma yöntemi benimseyerek her ikisini birden uygulamaya koymak suretiyle vatandaşlık kazandırabilmektedir. Bu çalışmanın amacı doğum yeri esasından hareketle vatandaşlığın kazanılmasını derinlemesine irdelemektir. Bu bağlamda doğum yeri esasının uluslararası hukukta, Türk hukukunda ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) hukukunda gelişimi ve bugün gelinen nokta üzerinde durulacak, vatansızlığı önlemedeki rolü incelenecek ve bu yolla kazanım koşulları ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Vatandaşlık, Doğum Yeri, Uluslararası Hukuk, Türk Vatandaşlık Hukuku, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yurttaşlık Hukuku

ABSTRACT

In this thesis, the *jus soli* principle (based on the place of birth) in citizenship law has been examined. The place of birth is among the primary factors paving the way for a person to obtain a state's citizenship. States determine their policies on citizenship based on consanguinity or place of birth or a form of synthesis of the two. The main goal of this study is to focus deeply on the principle of *jus soli* in citizenship law. In this context, the *jus soli* principle in Turkish and Turkish Cypriot citizenship laws has been examined and their attitudes towards the reduction of statelessness have been analysed.

Keywords: Citizenship, Jus Soli, International Law, Turkish Citizenship Law, TRNC Citizenship Law.

TEŞEKKÜR

Öncelikle, çalışmam süresince bana her konuda yardımcı olan, her daim yol gösteren, tüm aşamalarda engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, gece-gündüz fark etmeksizin, mesai mevhumu gözetmeksizin, güler yüzü, sabrı ve hoşgörüsü ile her an, her koşulda yanımda olup, motivasyonumu sağlayan ve çalışmamın bu aşamaya gelmesinde değerli katkılarını esirgemeyen, pek kıymetli danışman hocam Sn. Yrd. Doç. Dr. Arzu Alibaba'ya, yüksek lisans eğitimi almam konusunda beni teşvik edip, fikir ve yönlendirmeleri ile yoluma ışık tutarak ilham veren ve bu yolu bana açan, benim için yeri ayrı ve çok kıymetli olan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Necdet Osam'a, yüksek lisans eğitimine başlamamın yegane nedeni olan, tüm enerjisi ve azmiyle beni her aşamada destekleyen, büyük bir heyecanla yüksek lisans eğitimimi tamamlamam için adeta gün sayan ve bu uğurda her türlü imkanı benim için seferber eden, hakkını ödeyemeyeceğim, kıymetlim, canım babam Hüseyin Uygun'a, tüm pozitif enerjisi ve şefkatli kolları ile yorulduğum anlarda sığındığım limanım olan, duaları ve tüm gücüyle daima yanımda olup, beni koruyan, kollayan, huzur kaynağım, kıymetlim, meleğim, canım annem Gönül Uygun'a, bitmek bilmeyen enerjisi, neşesi ve gülen gözleriyle beni daima motive edip, moral veren, motivasyon kaynağım, şımarığım, canım ablam Görem Uygun'a, pamuk prensim, pembe patilim, tonton kedim Benek'e ve beni her daim her konuda destekleyen, tüm kalbiyle hep yanımda olan, bana olan sevgisi ile gücüme güç katan, inanç ve güveni ile beni yücelten ruh ikizim, herşeyim, canım eşim Ekrem Soyşen'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	v
KISALTMALAR	viii
1 GİRİŞ	1
1.1 Kavramsal Çerçeve	2
1.2 Vatandaşlık Hukukunda Direktif İlkeler ve Aslî Vatandaşlık	5
1.3 Uluslararası Hukuka Vatandaşlık ve Doğum Yeri Esasından Hareketle Vatandaşlığın Kazanılması	7
1.3.1 Vatandaşlıkla İlgili Düzenlemeler İçeren Uluslararası Sözleşmeler	7
1.3.2 Vatansızlık	9
1.3.3 Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Birleşmiş Milletler (BM) Sözleşmesi ve Sözleşme Kapsamında Doğum Yeri Esası	10
1.3.4 Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nde Vatandaşlığa İlişkin Düzenlemeler ve Doğum Yeri Esası	14
1.3.5 Diğer Uluslararası Sözleşmelerde Doğum Yeri Esasına Göre Vatandaşlığın Kazanılması	16
1.3.6 Farklı Ülkelerde Doğum Yeri Esasına İlişkin Uygulamalar	19
2 TÜRK HUKUKUNDA DOĞUM YERİ ESASINDAN HAREKETLE VATANDAŞLIĞIN KAZANILMASI	23
2.1 Türk Vatandaşlık Hukukunun Tarihsel Gelişim Süreci	23
2.1.1 Türk Vatandaşlık Hukukunda Tarihten Bugüne Anayasal Düzenlemeler	23
2.1.2 8 Nisan 1284 (23 Ocak 1869) Tarihli Tabiiyet-İ Osmaniye Kanunnamesi	24

2.2 23 Mayıs 1928 ve 1312 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu	26
2.3 11.2.1964 Tarih ve 403 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu.....	28
2.4 28.5.2009 Tarih ve 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu.....	30
2.4.1 Türk Vatandaşlığının Aslen Kazanılması	30
2.4.2 Doğum Yeri Esasına Göre Türk Vatandaşlığının Aslen Kazanılması.....	31
3 KKTC’DE DOĞUM YERİ ESASINDAN HAREKETLE YURTTAŞLIĞIN KAZANILMASI.....	37
3.1 KKTC Yurttaşlık Hukukunun Genel Olarak Tarihsel Gelişimi.....	37
3.2 KKTC Anayasası’nda Yurttaşlık.....	40
3.3 KKTC Yurttaşlık Yasası	43
3.3.1 KKTC’de Doğmak.....	44
3.3.2 Yabancı Uyruklu Bir Ana veya Babadan Olmak.....	45
3.3.3 Mütakabiliyet Şartı	47
3.4 329 Sayılı KKTC Yurttaşlık Tüzüğü.....	49
3.5 KKTC Yurttaşlık Yasa Tasarısı’nda Doğum Yeri Esası	50
3.6 Sonuç	55
KAYNAKLAR	57

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ASAM	Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi
AÜ	Atatürk Üniversitesi
AÜHFD	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AVS	Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi
BM	Birleşmiş Milletler
ÇHS	Çocuk Hakları Sözleşmesi
GÜHFD	Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İHEB	İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
İÜHFM	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
MHB	Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni
TBBD	Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TVK	Türk Vatandaşlığı Kanunu
USOPMIS	United States Office of Personnel Management Investigations Service
YBD	Yönetim Bilimleri Dergisi

Bölüm 1

GİRİŞ

Devletle birey arasındaki ilişki olarak bilinen vatandaşlık kavramı ile birlikte, tarihsel gelişim süreci içinde vatandaşlığın kazanılma yolları da tartışılmaya başlamıştır. Vatandaşlığın kazanılma yolları her ülkenin kendi iç politikası uyarınca değişkenlik gösterebilmektedir. Bu çalışmada doğum yeri esasından hareketle vatandaşlığın kazanılması incelenirken, uluslararası hukuk, Türk Hukuku ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) hukukunda doğum yeri esasından hareketle vatandaşlığın kazanılma şekli incelenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde öncelikle vatandaşlık, tabiiyet, milliyet, yurttaşlık kavramları incelenmiştir. Asli vatandaşlığın kazanılma yöntemlerinden biri olan, aynı zamanda bu çalışmanın esas konusunu teşkil eden doğum yeri esası ile vatandaşlığın kazanılması derinlemesine incelenirken, doğum yeri esasına göre vatandaşlık kazanılmasının nasıl ortaya çıktığı, zaman içerisindeki gelişimi, uluslararası metinlerde doğum yeri esasının işlenişi, farklı ülkelerde doğum yeri esasına ne şekilde yer verildiğine ilişkin konulara ilk bölümde değinilmiştir.

İkinci bölümde ise Türk Hukukunda doğum yeri esasından hareketle vatandaşlığın ne şekilde kazanıldığına dair düzenlemeden bahsedilirken, tarihsel gelişim süreci içinde Türk Hukukunda ve son olarak şu an yürürlükte olan 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununda doğum yeri esasından hareketle vatandaşlığın ne şekilde ve hangi şartlarda kazanıldığı ve aynı zamanda Türkiye’de bulunmuş çocukların durumu incelenmiştir.

Çalışmanın son bölümünde ise doğum yeri esasından hareketle vatandaşlığın kazanılmasının KKTC hukukundaki durumu irdelenmiş olup, vatandaşlık kavramının KKTC'deki tarihsel gelişim süreci, anayasal düzenleme ve bununla birlikte doğum yeri esasının KKTC'de hangi şartlarda vatandaşlık kazanılmasına yol açan bir durum olduğuna değinilerek, aynı zamanda Yurttaşlık Yasa Tasarısı'na ilişkin inceleme yapılmıştır.

1.1 Kavramsal Çerçeve

Aydınlanma ve Sanayi Devrimi gibi köklü dönüşümler, insanlığı feodal çağdaki kültürden ve ekonomik üretim modelinden uzaklaştırarak tarihsel bir çığır açmıştır. 18'inci yüzyıl sonlarında monarşilere tabi olmayı gerekli kılan feodal kültürün hızla erimeye başlamasıyla birlikte, insanlık haklarına ilişkin anayasal düzenlemelere gidilerek, bu haklar garanti altına alınmış, kişiler, seçme ve seçilme haklarından yararlanarak siyasal kaderlerini kendileri belirleyebilen özneler haline gelebilecekleri ulus-devletler etrafında örgütlenmeye başlamıştı. ABD ve Fransa iki modern ulus-devlet olarak bu dönemde tarih sahnesine çıkmıştır. Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'da başlayan bu süreç, birkaç yüzyıl içerisinde giderek yaygınlaşarak İmparatorlukların parçalanmasıyla birlikte halklar kendi kendilerini kendi iradeleriyle yönetmeye aday demokrasilere ve ulus-devletlere geçiş yapmıştır. Uluslar çağında halklar, siyasal birlikteliklerini modern hukuk sistemleriyle yasallaştırmış ve ulus-devletlerde insanların birbirleri, ülkeleri ve devletleriyle olan vatandaşlık bağları yeni yönetim biçimlerinin temelini oluşturmaya başlamıştır.¹

“Vatandaşlık hukuku” modern ulus-devletlerden çok daha önce ortaya çıkmış, eski çağlardan beri var olmuştur. Modern çağın (18'inci ve 19'uncu yüzyıllarla

---

¹ Özkırmı, Umut, *Milliyetçilik kuramları: Eleştirel Bir Bakış*, Gündüz Basım, İstanbul, 1999, s. 26.

başlayan) vatandaşları ile modern çağ öncesindeki dönemlerin vatandaşları arasındaki temel fark, modern zamandaki vatandaşın hangi yasalar çerçevesinde yönetileceğini belirleyebilmek için seçme ve seçilme hakkına sahip olmasıdır. Bununla birlikte, başta Birleşmiş Milletler olmak üzere, uluslararası teşkilatlanmayı hızlandıran ve uluslararası hukuku kurumsallaştıran gelişmeler 20'nci yüzyılda ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, vatandaşlık her egemen devletin kendi iç meselesi olsa da,² insanların vatandaşlık hakkını kazanma süreçleri uluslararası hukuk normlarından kopuk değildir.³

Vatandaşlık kavramı ile birlikte milliyet, tabiiyet, uyrukluk, yurttaşlık gibi birden fazla kavramın kullanıldığı durumlarda bu kavramların anlamlarını irdelemek yararlı olacaktır. Bilindiği üzere vatandaşlık kavramına farklı ülkelerin hukuk sistemlerinde farklı şekillerde yer verilebilmektedir; bazı düzenlemelerde kavram olarak “vatandaşlık” yer alırken, bazı düzenlemelerde ise yurttaşlık, uyrukluk gibi kavramlar kullanılmaktadır. Örneğin Türk Hukukunda kullanılan “vatandaşlık” kavramı yerine KKTC hukukunda “yurttaşlık”⁴ kavramına yer verilirken, Yunan hukukunda ise tek bir kavram yerine iki kavrama birden yer verilmiştir. Bunlar “*ithagenia*: asıllılık” ve “*ipikootita*: uyrukluk” kavramlarıdır. Asıllılık tanım olarak, doğum anından itibaren bir takım hak ve sorumlulukların kazanımını kapsarken, uyrukluk doğumdan sonra hak ve sorumlulukların kazanılmasını kapsamaktadır. Bu anlayıştan hareketle Kıbrıs adasının güneyinde doğan Kıbrıslılar, Kıbrıs Cumhuriyeti uyruğuna sahiptir ve kökenleri Yunan olduğu için aynı zamanda Yunan asıllıdır. Yunanistan'da bulunan Afrika kökenli siyahiler ve Asyalılar ise, Yunan asıllı

---

² Her devletin kendi vatandaşlık sistemini belirleme özgürlüğü kapsamında vatandaşlığın bir iç hukuk alanı olduğuna dair düşünceye yer verilmektedir. Bkz. Aybay, Rona, *Vatandaşlık Hukuku*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006, s. 4-5.

³ Donner, Ruth, *The Regulation of Nationality in International Law*, New York, Brill, 1994, s. 17-21.

⁴ KKTC hukukunda “vatandaşlık” kavramı yerine “yurttaşlık” kavramı kullanıldığından, KKTC hukuku ile ilgili kısımlarda “yurttaşlık” kavramı olarak geçecektir.

olamazlar, sadece Yunan uyruğunu kazanabilirler. Yunanistan'ın sınır bölgelerinde taşınmaz mal edinme hakkı açısından da Yunan uyruklular, Yunan asıllılar karşısında dezavantajlı durumdadır. Çünkü Yunanistan'ın sınır bölgelerinde taşınmaz mal edinme hakkına sadece Yunan asıllılar sahipken, Yunan uyruklular böyle bir haktan yararlanamamaktadır.⁵ Yunan hukukunda yer alan bu düzenlemeden de görüleceği üzere “asıllılık” ve “uyrukluk” kavramlarının ırkçı bir yaklaşımdan yola çıkarak ele alındığını söylemek mümkündür.

Milliyet; Latin kökenli *natio* kavramından gelen ortak bir ırka mensup olmayı ifade eder. Millet olabilmek için sadece belli bir ırktan gelmek yeterli olmayıp, aynı zamanda insan toplulukları arasında din, dil, ırk, tarih ve kültür birliği de olmalıdır.⁶

Tabiiyet ve vatandaşlık kavramlarının ise eş anlamlı olup olmadığına ilişkin farklı görüşler mevcuttur. Bir görüşe göre tabiiyet ve vatandaşlık eş anlamlı iken, bir başka görüşe göre farklı anlamlar taşımaktadır. Şöyle ki; bu iki kavramın eş anlamlı olmadığını savunan bir görüşe göre tabiiyet bir kişi (gerçek veya tüzel kişi) veya şeyi (gemiler ve hava gemileri) devlete bağlayan bağı ifade eder. Vatandaşlık ise sadece gerçek kişileri devlete bağlayan bağı ifade ettiğinden, burada tabiiyeti bir üst kavram, vatandaşlığı ise alt kavram olarak algılamak mümkündür. Bir başka deyişle tabiiyet kişi veya şeyleri devlete bağlayan hukuki ve siyasi bağı, vatandaşlık ise gerçek kişilerin devletle olan hukuki ve siyasi bağlarını ifade eder. Bu bağlamda milliyet kavramı daha ziyade sosyolojik bir içeriğe sahipken, vatandaşlık ve tabiiyet kavramları hukuki ve siyasi boyuta sahiptir.⁷

---

⁵ Cin, Turgay, “Yunan Vatandaşlık Yasasına Göre Yunan Asıllılığının (Vatandaşlığının) Kazanılması”, DEÜHFP, Cilt: 5, Sayı: 2, 2003, s. 1-4.

⁶ Doğan, Vahit, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Seçkin Yayınları, Ankara 2017, s. 4.

⁷ Berki, Osman Fazıl, *Devletler Hususi Hukuku*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1963, s. 15; Hicri Fişek, *Anayasa ve Vatandaşlık*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1961, s. 12.

1.2 Vatandaşlık Hukukunda Direktif İlkeler ve Aslı Vatandaşlık

Vatandaşlık hukuku, direktif ilkeler⁸ olarak adlandırılan bazı genel ilkelere dayanmaktadır. Yasama, yürütme ve yargı, her egemen devletin kendi içsel kurumları olarak hareket eder ve bundan dolayı vatandaşlık mevzuatı her devletin kendi iç meselesi olarak görülebilir. Ancak, buna ilaveten, uluslararası hukukta, vatandaşlık hususuna ilişkin direktif ilkeler vardır ve devletler bu ilkelere uyum sağlamak durumundadır.⁹ Devletler, vatandaşlık hukukuna ilişkin bir düzenleme getirecekleri vakit, milletlerarası hukukta yer alan bu direktif ilkelere olabildiğince uymalıdır. Bu hususla ilgili düzenlemeye, bu çalışmanın devamında daha detaylı incelenecek olan ve 2000 yılında yürürlüğe giren Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nde¹⁰ (AVS) de yer verilmiştir. AVS'nin II. Bölümünde "Vatandaşlığa İlişkin Genel İlkeler" üst başlığı altında yer alan 3. maddede bu hususla ilgili olarak devletin yetkilerine yer verilmiş ve kimlerin kendi vatandaşı olabileceğini; her devletin kendi hukuku altında yapacağı düzenleme ile belirleyebileceğini ifade etmiştir. 3. maddenin 2. fıkrasında ise her devletin kendi hukukunun, vatandaşlıkla ilintili olan uluslararası sözleşmelere, uluslararası örf ve teamüllere ve hukukun tanınmış genel ilkeleri ile uyumlu olduğu takdirde öteki devletler tarafından da kabul göreceği düzenlenmiştir.¹¹ Her ne kadar devletlerin direktif ilkelere mümkün olduğunca uyma zorunluluğu olsa da, bu ilkelere uygun davranılmasının devletler açısından tavsiye niteliğinde olduğu, kural olarak bu ilkelerin pozitif geçerliliği olmadığı ve bu ilkelere uyma zorunluluğu bulunmadığına

---

⁸ Turhan, Turgut ve Tanrıbilir, Feriha Bilge, *Vatandaşlık Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara 2012, s. 29.

⁹ Alibaba, Arzu and Rodoslu, Emine, "The Role of Public Policy in the Enforcement of Foreign Custody Judgments: An Example of Joint Custody in Turkish Law", *Sustainability*, Vol: 12, Issue: 5, 2020, 2060, doi:10.3390/su12052060, s. 1.

¹⁰ Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nin İngilizce metni için bkz. çevrimiçi: <https://rm.coe.int/168007f2c8>, E.T: 20.01.2021.

¹¹ AVS md. 3'ün orijinal metni şu şekildedir: "(1) Her bir Devlet, kendi hukuku altında kimin vatandaşı olduğunu belirler. (2) Bu hukuk, vatandaşlık hakkındaki uygulanabilir olan uluslararası sözleşmelere, uluslararası örf ve hukukun tanınmış genel ilkelerine uygun olduğu sürece, diğer Devletler tarafından kabul edilir." Bkz. çevrimiçi: <https://rm.coe.int/168007f2c8>, E.T: 20.01.2021.

ilişkin direktif ilkeleri nispeten daha güçsüz gören bir anlayışın da hâkim olduğunu söylemek mümkündür. Bu yüzden ki bazı devletler vatandaşlık hukukuyla ilgili düzenleme yaparken kendi menfaatleri gereği direktif ilkeleri ihlal etmektedir.¹²

Vatandaşlık hukukunda uyulması gerekliliği üzerinde durulan direktif ilkeler üç ayrı başlık altında incelenmektedir. Birinci başlık herkesin bir vatandaşlığı olmasına ilişkindir. 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde (İHEB) de bu ilkeyle ilgili düzenleme mevcuttur. AVS'nin dördüncü maddesinde de bu ilkeyle ilgili düzenlemeye yer verilerek herkesin vatandaşlığa sahip olma hakkından bahsedilmiştir.¹³ AVS'nin dördüncü maddesinin (a) fıkrasına göre “herkes vatandaşlık hakkına sahiptir.” Yine AVS'nin dördüncü addesi altında bu ilkeyle ilgili düzenlenen (b) fıkrası da yine vatansızlıktan kaçınılmasına ilişkin olup “vatansızlıktan kaçınılmalıdır” şeklindedir.

Vatansızlık her ne kadar devletler tarafından istenmeyen bir durum olarak görülse de, devletler vatandaşlık hukukuna ilişkin düzenleme yaparken kendi menfaatleri doğrultusunda hareket etmek suretiyle bu ilkeye aykırı davranabilmektedir.¹⁴ Bu çalışmanın konusunu teşkil eden vatandaşlığın doğum yeri esasından hareketle kazanılması, çalışmanın devamında daha detaylı inceleneceği üzere vatansızlığın önlenmesi noktasında da önemli rol oynamaktadır.

Direktif ilkelerin ikinci başlığı ise, herkesin yalnız bir vatandaşlığı olmasına ilişkin hükmüdür. Bu hükümlerle birlikte çifte veya çok vatandaşlığı önlemek murat edilirken, üçüncü başlık ise herkesin vatandaşlığını değiştirmekte serbest olmasıdır. Bu düzenleme de yine kişinin vatansız kalmamasına bir noktada hizmet etmektedir.

---

¹² Doğan, s. 38; Aybay, Rona ve Özbek, Nimet, *Vatandaşlık Hukuku*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2015, s. 51.

¹³ İHEB md. 15: “1. Her ferdin bir uyrukluk hakkı vardır.”, Bkz. çevrimiçi: <https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=trk>, E.T: 30.01.2021.

¹⁴ Doğan, s. 39.

Tüm bu direktif ilkeler, devletler vatandaşlık hukukuna ilişkin düzenleme yaparken birer deniz feneri görevi görmekte, kişinin vatansız kalmasını önlemek ve herhangi bir yolla vatandaşlık kazanmasını sağlamak açısından önemli rol oynamaktadır. Devletler, vatandaşlığın kazanılması noktasında kendi kurallarını belirlerken, neredeyse tüm devletlerce mutabık kalınan ortak nokta doğum olayıdır. Vatandaşlığın kazanılma yollarına bakıldığında, doğum anında ya da sonradan vatandaşlık kazanılabildiği görülmektedir. Kişinin doğum anından itibaren kazanmış olduğu vatandaşlık aslî vatandaşlıktır. Sonradan kazanılan vatandaşlık ise müktesep vatandaşlıktır. Müktesep vatandaşlık doğumdan sonra yetkili makam kararı ile kazanılabilir. Aslî vatandaşlık soy bağı (kan esası) ve doğum yeri (toprak esası) olmak üzere iki şekilde kazanılabilir. Soy bağı esasında, kişinin doğum anında soy bağı ile ana veya babasının veya her ikisinin vatandaşlığını kazanması önem arz edip, kişinin doğduğu yer herhangi bir önem arz etmezken, doğum yeri esasında bunun tam tersi bir durum söz konusudur. Burada önemli olan kişinin ana babası veya her ikisi ile kurulan soy bağı değil, kişinin doğduğu yerdir.¹⁵

1.3 Uluslararası Hukuka Vatandaşlık ve Doğum Yeri Esasından Hareketle Vatandaşlığın Kazanılması

1.3.1 Vatandaşlıkla İlgili Düzenlemeler İçeren Uluslararası Sözleşmeler

Vatandaşlıkla ilgili düzenlenmiş olan uluslararası sözleşmeler, uluslararası toplumun vatandaşlık konusu ile yakından ilgilendiğinin bir göstergesidir. Bu ilginin bir neticesi olarak 1930 yılında Vatandaşlık Kanunları İhtilafına İlişkin Bazı Sorunlar Hakkında Lahey Sözleşmesi¹⁶ hazırlanmış olup, vatansızlık ile çok vatandaşlık

---

¹⁵ Berki, Osman Fazıl, “*Türk Vatandaşlığı Kanununun Asli Tabiiyete Müteallik Hükümleri*”, AÜHFD, Cilt:8, Sayı: 1-2, s. 146. Turhan ve Tanrıbilir, s. 27-28.

¹⁶ Metin için bkz. çevrimiçi: https://treaties.un.org/Pages/LONViewDetails.aspx?src=LON&id=517&chapter=30&clang=_en, E.T: 30.01.2021. Ayrıca bkz. Tanrıbilir, Feriha, “*Vatandaşlık Hukukuna Hakim Olan İlkeler*”, *TC-KKTC Karşılaştırmalı Vatandaşlık Hukuku Sempozyumu Bildirileri ve Tartışmaları*, DAÜ Basımevi, Gazimağusa, 2016, s.7.

konularında giriş hükümlerinin belirlenmesi ile ilk temel atılmıştır. Yine bu sözleşmenin 14. maddesinde ana babası tespit edilemeyen çocukların doğum yeri esasından hareketle vatandaşlık kazanmalarının önü açılmıştır.

Bu çalışmada direktif ilkelerden bahsederken kısaca değinilen 10 Aralık 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin vatandaşlıkla ilgili hükmünde ise (md.15) her ferdin bir vatandaşlığa sahip olma hakkından ve hiç kimsenin keyfi olarak vatandaşlığından veya vatandaşlığını değiştirme hakkından mahrum edilemeyeceğinden bahsedilmiştir.

Kronolojik sıralamaya göre devam edildiğinde, içeriğinde vatandaşlıkla ilgili düzenlemelere yer verilen uluslararası sözleşmelerden bir diğerinin ise 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi olduğu görülmektedir.¹⁷ Yine 1966 tarihli Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Sözleşme'de¹⁸, 1972 tarihli Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Uluslararası Sözleşme'de¹⁹, 1979 tarihli Kadınlara Karşı Her Çeşit Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme'de²⁰, 1990 tarihli BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de²¹, 1991 tarihli Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme'de²² 2000 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nde ve

---

¹⁷ Metin için bkz. çevrimiçi: <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>, E.T: 30.01.2021.

¹⁸ Sözleşmenin tam metni için bkz. çevrimiçi: <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/MedeniVeSiyasiHaklaralliskinSozlesme.pdf>, E.T: 30.01.2021.

¹⁹ Sözleşmenin tam metni için bkz. çevrimiçi: <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/IrkAyrımcılığınınOrtadanKaldırılmasınaDairSozlesme.pdf>, E.T: 30.01.2021.

²⁰ Sözleşmenin tam metni için bkz. çevrimiçi: <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/cedaw.pdf>, E.T: 30.01.2021.

²¹ Sözleşmenin tam metni için bkz. çevrimiçi: <https://www.unicef.org/turkey/media/7941/file/%C3%87HDS%20ve%20%C4%B0htiyari%20Protokoller,%20Usul%20Kurallar%C4%B1%20ile%20%C3%87ocuk%20Haklar%C4%B1%20Komitesi%20Genel%20Yorumlar%C4%B1.pdf>, E.T: 30.01.2021.

²² Sözleşmenin tam metni için bkz. çevrimiçi: <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/GocmenIscilerinVeAileFertlerininHaklarınınKorunmasınaDairSozlesme.pdf>, E.T: 30.01.2021.

2007 tarihli Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmesi'de²³ vatandaşlıkla ilgili düzenlemelere yer verilmektedir.

1.3.2 Vatansızlık

Vatansız, hiçbir devletin vatandaşı olmayan ve herhangi bir devletin kanunlarında kendi vatandaşı sayılmayan kişidir.²⁴ Bir görüşe göre vatansızlık iki şekilde ortaya çıkar. Bunlar; “mutlak/orjinal vatansızlık” ve “nisbî vatansızlık” halleridir. Mutlak/orjinal vatansızlık; doğumla ortaya çıkan vatansızlık halleri iken, nisbî vatansızlık; doğumdan sonra ortaya çıkan vatansızlık halleridir. Doğumdan sonra vatandaşlığın terk edilmesi ve vatandaşlığın kaybedilmesi hallerinde ortaya çıkmaktadır.²⁵

Mutlak/orjinal vatansızlığa örnek olarak; ana babanın vatandaşı olduğu devletin doğum yeri esasını kabul etmesi, çocuğun ise soy bağı esasını benimseyen başka bir devlette doğması halinde çocuk vatansız olacaktır. Çocuğun vatansız ana babadan, yalnızca soy bağı esasını kabul eden bir devletin ülkesinde doğması halinde çocuk yine vatansız olacaktır.²⁶

Vatandaşlık hukukundaki direktif ilkelerden biri olan ve aynı zamanda İHEB md. 15’de de yer alan, herkesin bir vatandaşlığı olmalıdır hükmüne rağmen, ne yazık ki bazı durumlarda devletler, kendi menfaatlerinin ağır bastığı şekilde hareket etmeleri ve iç hukuktaki düzenlemeleri gereğince kişileri vatansız bırakabilmektedir. Vatansız kişilerle ilgili durum sıkıntılı neticeler doğurmaktadır. Şöyle ki; vatansız kişiler, herhangi bir devletin diplomatik himayesine tabi değildir. Bir devlet ancak kendi

---

²³ Sözleşmenin tam metni için bkz. çevrimiçi:<https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/EngellilerinHaklarinaIliskinSozlesme.pdf>, E.T: 30.01.2021.

²⁴ Altuğ, Yılmaz, “*Vatansızlar Hakkında İki Birleşmiş Milletler Sözleşmesi*”, İHFKM, Cilt:29, Sayı:1-2, 1963, s. 210-213.

²⁵ Weis, Paul, “*The United Nations Convention on the reduction of statelessness, 1961*”, International and Comparative Law *Quarterly*, Cilt: 11, Sayı:2, 1962, s. 1074.

²⁶ Hadimoğlu, Özbek, Nimet, Teksoy, Barış, “*Vatansızlığın Azaltılmasına Dair BM Sözleşmesi (1961) Karşısında Türk Vatandaşlığı Kanunu*”, TBB Dergisi, Sayı: 107, 2013, s. 221.

vatandaşını diplomatik himayesine alabilir. Kişiler de yalnızca vatandaşlık bağıyla bağlı oldukları devletten diplomatik himaye tabinde bulunabilir. Vatansız bir kişinin herhangi bir ülkede ikamet edip çalışması, eğitim, sağlık hizmeti, istihdam hakkı yanında, kimlik kartı ve pasaport edinmesi, seyahat özgürlüğüne sahip olması da oldukça zordur.²⁷

Vatansız kişilerin karşı karşıya kaldıkları bu zorlukların bir nebze de olsa üstesinden gelebilmek adına 1930 tarihinde BM nezdinde “Bazı Vatansızlık Halleri Hakkında Protokol”²⁸ düzenlenerek, protokol kapsamında doğumla meydana gelen vatansızlığı önlemeye yönelik hükümlere yer verilmiş ve vatandaşlık kazanılmasını sadece kendi topraklarında, doğum esası ile sınırlandırmamış bir devletin ülkesinde, o devletin vatandaşı olan bir anne ve vatansız veya vatandaşlığı tespit edilemeyen bir babadan doğan çocuğun, o devletin vatandaşlığını kazanabileceği düzenlenmiştir. Vatansızların statülerini güçlendirmek adına 1954 tarihli “Vatansız Kişilerin Statülerine İlişkin Sözleşme”²⁹ mevcut olmakla birlikte, sözleşme dâhilinde vatansız kişinin tanımı yapılmış ve bu tanıma göre vatansız kişi “kendi yasalarının işleyişi içinde hiçbir Devlet tarafından vatandaş olarak sayılmayan kişi” şeklinde Sözleşmede yer almıştır.

1.3.3 Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Birleşmiş Milletler (BM) Sözleşmesi ve Sözleşme Kapsamında Doğum Yeri Esası

Vatansızlığın azaltılması maksadıyla, doğum yeri esasından hareketle vatandaşlığın kazanılmasında önemli rol oynayan sözleşmelerden biri olan

---

²⁷ Aybay ve Özbek, s. 54.

²⁸ Protokol’ün İngilizce metni için bkz. çevrimiçi: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b39520.html>, E.T: 31.01.2021.

²⁹ Sözleşmenin Türkçe metni için bkz. çevrimiçi: https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/coktaraflioz/bm/bm_14.pdf, E.T: 30.01.2021.

Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Birleşmiş Milletler Konvansiyonu³⁰ 1961 yılında BM tarafından hazırlanmıştır. Sözleşme, *erga omnes*³¹ özelliğine haiz olup, bu kavram uluslararası hukukta anayasal niteliğe haiz temel değerlerin neler olduğuna dair yol gösteren ve toplum yararına olan değerleri korumayı amaçlayan bir kavramdır.³² Sözleşme bu özelliği itibarıyla, taraf devletlerin yalnızca birbirlerine karşı değil, uluslararası topluluğun tamamına karşı vatansızlığın azaltılması yönünde çalışma yapma vaadini içermektedir.³³ Bu itibarla Sözleşme, sadece belirli bir devletin vatandaşlığının kazanılması ve kaybedilmesini konu etmek yerine, vatandaşlık hukukunun milletlerarası ilke ve esaslarının, vatansızlığın azaltılması yönünde kullanılmasını sağlamaya çalışmaktadır.³⁴

Sözleşme'nin 1. maddesinde; taraf devlet ülkesinde doğan çocukların ve taraf devletin vatandaşlarının yurtdışında doğan çocuklarının vatansız kalacak olmaları durumunda, taraf devletlerden bu kişilere vatandaşlık vermeleri talep edilmektedir. Temel hedefin çocuklara, özellikle başka bir devletin vatandaşlığını kazanamadıkları hallerde, topraklarında doğdukları devletin vatandaşlığını kazanmalarını sağlamak olan sözleşme, bu vesile ile doğum yeri esasının önemini vurgulamakta ve doğum yeri esasının uygulanabilirliğini artırmaya çalışmaktadır. Sözleşmenin birinci maddesinin birinci fıkrası, sözleşmeye katılan tüm taraf devletleri kendi topraklarında doğan, vatandaşlık kazanamamaları halinde vatansız kalacak olan çocuklara vatandaşlık verme mecburiyeti getirmektedir. Bu işlem iki şekilde yapılabilmektedir: Ya doğum esnasında, ya da daha sonradan başvuru esasına dayanılarak. Birinci maddenin ikinci

---

³⁰ Konvansiyonun İngilizce metni için bkz. çevrimiçi: https://www.unhcr.org/ibelong/wp-content/uploads/1961-Convention-on-the-reduction-of-Statelessness_ENG.pdf, E.T: 30.01.2021.

³¹ Ragazzi, Maurizio, *The Concept of International Obligations Erga Omnes*, Clarendon Press, Oxford, 1997, s. 791.

³² Başlar, Kemal, "Uluslararası Hukukta Erga Omnes Kavramı", MHB, Cilt 22, Sayı 2, 2002, s. 79.

³³ Başlar, Erga Omnes Kavramı, s. 81; Güngör, s. 480.

³⁴ Güngör, s. 482.

fikrasında, bu durumdaki çocuklar için vatandaşlığa başvuru için bir yaş sınırlaması getirerek, devletlerin 18 yaşından geç olmamak üzere başlayan ve 21 yaşından erken olmamak üzere sona eren başvuruları kabul etmeleri yönünde düzenleme yapılmıştır. Böylelikle, bu kişiler, reşit olduktan sonra başvurularını yapmak üzere 21 yaşında değin üç senelik bir zaman dilimine sahip olmaktadır. Yine ikinci fıkra uyarınca, taraf devlet, beş ila on yıl arasında bir süre, çocuğun kendi toprakları içerisinde ikamet etmesini bir ön koşul olarak talep edebilmektedir. Ancak taraf devlet, bir şahsın devlet güvenliğine karşı suç işlemesi ya da beş yılı aşkın bir süre hapiste kalmasını gerektirecek bir cezaya çarptırılması gibi durumlar söz konusu değilse, ilgili şahsı doğum yeri esasına göre vatandaşlığa almama hakkına sahip değildir. Birinci maddenin üçüncü fıkrası uyarınca, evlilik birliği dışında doğan bir çocuk, annesi doğduğu toprakların devletinin vatandaşıysa ve vatandaşlığı kazanamaması durumunda vatansız kalacaksa, söz konusu devletin vatandaşlığına alınmak zorundadır.

Sözleşmenin üçüncü maddesine bakıldığında, denizde ve havada gerçekleşen doğumlarda dünyaya gelen çocuklarla ilgili düzenlemeye yer verilirken, doğum yeri esasına değindiği görülmektedir. Denizde veya havada doğan çocuklar; Sözleşmeye göre, geminin bayrağını taşıdığı ülkenin sınırlarında ya da uçağın kayıtlı olduğu ülkenin sınırlarında doğmuş kabul edilirler.³⁵ Vatansızlığın Azaltılmasına Dair BM Sözleşmesi'nin ana hedefinin isminden de anlaşılacağı üzere vatansızlık hallerinin azaltılması olduğu aşikardır. Bu doğrultuda katalizör rol gören, BM tarafından yayınlanmış "Vatansızlık Rehberi No.4"ün, Sözleşmenin 1. ve 4. maddeleri hükümlerinin 1990 tarihinde yürürlüğe giren ve bu çalışmada, ilerleyen safhalarda

---

³⁵ İlgili maddeler Sözleşmenin İngilizce metninden çevrilmiştir. Bkz. çevrimiçi: https://www.unhcr.org/ibelong/wp-content/uploads/1961-Convention-on-the-reduction-of-Statelessness_ENG.pdf, E.T: 01.0.2.2021.

detaylandırılacak olan “Çocuk Hakları Sözleşmesi” (ÇHS)³⁶ ile birlikte ele alındığında doğrudan bu amaca hizmet ettiği görülmektedir. Çocuğun vatansız kalma durumu ile karşı karşıya kaldığı hallerde, taraf devletlerin kendi ulusal hukuklarına ve ilgili uluslararası sözleşmeler dahilinde yapmakla yükümlü oldukları şekilde bu hakların uygulama alanı bulmasını sağlama taahhüdünde buldukları düzenlenmiştir. ÇHS’nin 3’ncü maddesi her çocuğun doğduğu anda bir devlete vatandaş olma hakkı bulunduğunu düzenlemektedir. Bu durum çocuğun yüksek menfaatini gözeten (principle of best interests of the child) bir anlayıştan ileri gelmektedir. Sözleşmedeki “olası durumlar” ifadesi ÇHS md.8 ile birlikte ele alındığında, bir görüşe göre; “çocuğun aksi takdirde doğum anında vatansız kalacağı hallerde” şeklinde yorumlanması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Bu şekilde, sözleşmeye taraf devletlerde doğum yeri esasına göre vatandaşlık verilmesi neticesinde ortaya çıkacak olan külfet de nispeten azaltılmaktadır. Aksi halde bu durum, çifte vatandaşlığa da yol açabilmektedir.³⁷

Sözleşmenin dördüncü maddesi uyarınca, hem annesi hem babası taraf devletlerden birinin vatandaşıyken yurt dışında doğan çocuklar, aksi halde vatansız kalacaklarsa doğum yerleri engel teşkil etmeksizin anne ve babalarının vatandaşı oldukları devletin vatandaşlığına alınırlar. Bununla birlikte, anne ve babası farklı vatandaşlıklara sahip çocuklarda annenin mi yoksa babanın mı vatandaşlığının dikkate alınacağı taraf devletlerin iç hukukunda düzenlenebilir. Sözleşmenin yedinci maddesi vatandaşlıktan ayrılmayı, sekizinci maddesi ise vatandaşlıktan çıkarılmayı (eğer taraf devletin yüksek çıkarlarına ciddi şekilde zarar vermek, yanlış beyanat vermek ve başka

---

³⁶ Sözleşme’nin İngilizce metni için bkz. çevrimiçi: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx>, E.T: 01.02.2021.

³⁷ Güngör, s. 488.

bir devletten maaş almak gibi durumlar söz konusu değilse), vatansızlık sonucunu doğuracaksa yasaklamaktadır.³⁸

1.3.4 Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nde Vatandaşlığa İlişkin Düzenlemeler ve Doğum Yeri Esası

Bu çalışmanın “Vatandaşlıkla ilgili düzenlemeler içeren uluslararası sözleşmeler” başlığı altında ismen değinilen Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nde de, İHEB'de olduğu gibi, vatansızlığı önlemeye yönelik hükümlere yer verildiği görülmektedir. AVS, ulusal değil uluslararası hukuk bağlamında vatandaşlık kavramını ele aldığı cihetle, siyasi yönden değil hukuki yönden tanımda bulunmuş ve etnik kökenini göstermeyen kişi ile devlet arasındaki hukuki bağ olarak tanımlayarak vatandaşlığın hukuki boyutu üzerine vurgu yapmıştır.³⁹

AVS'nin temel hedefleri arasında vatansızlığın önlenmesi, ayrımcılığın yasaklanması, devletlerin vatandaşlık meselelerine yaklaşımda din, dil, ırk, renk, cinsiyet, ulusal köken ve etnik köken temelli ayrımcılık yapmasının önüne geçilmesi gibi ilkeler bulunmaktadır. Bu bağlamda, AVS'nin ikinci maddesine göre, vatandaşlık etnik köken ifade edemez ve devlet ile birey arasında hukuki bir bağı anlatır. Aynı madde, Avrupa Konseyi üyesi ve sözleşmede imzası bulunan devletleri vatandaşlık haklarını uluslararası bağlayıcı metinlerden türeyen bir iç hukuk esasına dayandırmaya bağımlı kılar. Sözleşmenin üçüncü maddesinde, vatandaşlık hukukunun her devletin iç meselesi olduğu belirtilir ancak uluslararası içtihatlarla aykırı yaklaşım ve uygulamaları men eder.

Sözleşmenin dördüncü maddesi, herkesin bir devlete vatandaş olma hakkına sahip olduğunu belirtir. Bu maddeye göre vatandaşlığın bir insan hakkı olduğu

---

³⁸ İlgili maddeler İngilizce metinden Türkçe'ye çevrilmiştir. İngilizce metin için bkz. çevrimiçi: https://www.unhcr.org/ibelong/wp-content/uploads/1961-Convention-on-the-reduction-of-Statelessness_ENG.pdf, E.T: 01.02.2021.

³⁹ Doğan, s. 6-7.

olgusundan yola çıkarak, herkesin bir vatandaşlığı olmasının gerekliliği üzerinde durulmaktadır.⁴⁰ 4. maddenin B fıkrası ise; sözleşmeye katılan devletleri vatansızlığın önlenmesi konusunda gerekli önlemleri almakla yükümlü kılarken, C fıkrası devletleri insanları vatandaşlıktan keyfi olarak mahrum bırakmaktan alıkoymakta, D fıkrası ise sözleşmeye katılan bir devletin vatandaşıyla bir yabancı arasındaki evlilik birlikteliğinin, boşanmanın ya da evlilik süresince eşlerden birinin vatandaşlık değiştirmesinin diğer eşin vatandaşlığına kendiliğinden bir etkide bulunmamasını sağlamaktadır.

AVS'nin beşinci maddesi vatandaşlığa dair kuralların dini inanç, ırk, renk, etnik köken ya da cinsiyet temelli ayrımcılığa dayandırılmamasını sağlarken devletleri doğum yoluyla vatandaşlığa alınanlar ile sonradan vatandaşlık kazananlar arasında ayırım yapmaktan da men etmektedir. İstisnai haller bulunmakla birlikte, AVS'nin altıncı maddesi, anne ve babasından birinin bir taraf devletin vatandaşı olmasıyla birlikte başka bir ülkede doğan çocuklara taraf devletlerin vatandaşlığının kazandırılmasını sağlamaktadır. Taraf devletin vatandaşlığını kazanmaması durumunda vatansız kalacak çocuklar ilgili madde doğrultusunda hiç bir istisnaya tabi tutulmazlar. Taraf devletler, kendi topraklarında doğan çocuklara, başka bir devletin vatandaşlığını kazanmamaları durumunda kendi vatandaşlığını kazandıracak bir mevzuata sahip olmak mecburiyetindedir. Ayrıca, hiçbir taraf devlet kendi topraklarında yaşayan insanlara vatandaşlık kazandırırken 10 yıldan daha uzun bir süreyi ikamet şartı olarak arayamaz. AVS ayrıca taraf devletin vatandaşlığına alınan kişinin eşinin ve o taraf devletin sınırlarında yasal biçimde yaşayarak 18 yaşına ulaşan çocukların vatandaşlık kazanma haklarını da temin etmektedir.

---

⁴⁰ Alibaba, Arzu, "A Comparative Study Regarding the Acquisition of Citizenship: The European Convention on Nationality and the Law of the TRNC", MHB, Cilt: 37, Sayı: 2, 2017, s. 37-38.

AVS'nin taraf devletlere insanlara vatandaşlık kazandırmama konusunda açık kapı bıraktığı noktalar da bulunmaktadır. Örneğin, yedinci maddeye göre taraf devletler bir başka devletin vatandaşlığını gönüllü olarak kazanan şahsı vatandaşlığa almama hakkına sahiptir. Yanlış ya da eksik beyanla yapılan başvuru yapan, taraf devletin ulusal çıkarlarına zarar veren faaliyetlerde bulunan ve başka bir devletin ordusunda gönüllü olarak hizmette bulunan şahısların vatandaşlığa alınmaması mümkündür. Bir taraf devlet ile başka bir ülkede yaşayan bir şahıs arasında “gerçek bağın” bulunmaması, çocuğun taraf devletin iç hukuk mevzuatında belirlenen önkoşulları yerine getirmemesi ve başka bir devlete vatandaş olan ebeveynlerin taraf devlette bir çocuğu evlat edinmesi gibi durumlarda da taraf devletlerin vatandaşlık kazandırma mecburiyetleri bulunmamaktadır. Bunun yanında, anne ve babasından biri vatandaşlığı kaybeden, diğeri ise kaybetmeyen bir çocuğun vatandaşlık hakkını kaybetmeyeceği de AVS tarafından garantilenmektedir.

AVS'nin on dördüncü maddesi uyarınca, taraf devletler bir çocuğun doğumla birlikte kazandığı farklı devletlere ilişkin vatandaşlık haklarını elinden alamaz, vatandaşlarının evlilik birlikteliği ile kazandıkları diğer vatandaşlıklara sahip olmalarını engelleyemez. Yukarıda açıklandığı üzere, AVS doğum yerine bağlı vatandaşlık kazanma ilkeleri üzerinde dururken vatansızlığı önlemek ve doğumla kazanılan birden çok devlete vatandaş olabilmek gibi hakları da muhafaza etmek gibi ilkelere sahiptir.⁴¹

1.3.5 Diğer Uluslararası Sözleşmelerde Doğum Yeri Esasına Göre Vatandaşlığın Kazanılması

Vatandaşlığın kazanımına ilişkin düzenlemelere yer verilen uluslararası sözleşmelere, bu çalışmada önceki safhalarda kısaca değinilmiş olsa da, doğum yeri

---

⁴¹ İlgili maddeler İngilizce metinden çevrilmiş olup, İngilizce metin için bkz. çevrimiçi: <https://rm.coe.int/168007f2c8>, E.T: 01.02.2021.

esasından hareketle vatandaşlık kazanımına rehberlik eden uluslararası sözleşmelere daha detaylı şekilde değinmekte fayda vardır.

BM Genel Kurulu'nun onayladığı sözleşmelerden 1966 tarihli Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 24'üncü maddesinin ikinci fıkrası çocukların doğumdan sonra nüfusa kaydolma ve bir isim sahibi olma haklarını belirlemektedir. Aynı maddenin üçüncü fıkrası çocukların bir devlete vatandaş olma haklarını ve ebeveynlerinden birinden soy bağı çerçevesinde vatandaşlığa alınamayan çocuklara doğum yeri temelinde vatandaşlık verilmesini sağlamaktadır. Bu düzenlemeyle birlikte vatansızlığın önlenmesi hedeflenmektedir.⁴²

1969 tarihli, Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin birinci maddesinin üçüncü fıkrasıyla vatandaşlık politikalarının ırk ayrımcılığına dayanamayacağını belirtmekte ve böylelikle doğum yeri esasına dayalı vatandaşlık kazandırma politikalarının da ırk ayrımcılığı içermeyeceğini ortaya koymaktadır.⁴³

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda onaylanan bir diğer sözleşme olan 1989 tarihli Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin üçüncü maddesi uyarınca her çocuğun doğumla birlikte bir devletin vatandaşlığını kazanma hakkı olduğundan önceki bölümlerde bahsedilmişti. ÇHS'nin 3'ncü maddesi her çocuğun doğduğu anda bir devlete vatandaş olma hakkı bulunduğunu düzenlerken, bu durum çocuğun yüksek menfaatini gözetilen bir anlayıştan ileri gelmektedir.⁴⁴

Sözleşme kapsamında çocuklara tanınmış olan haklar şu şekilde sıralanabilir: Yaşam hakkı, gelişme hakkı, zararlı etkilerden, istismar ve sömürüden korunma hakkı,

---

⁴² Bkz. çevrimiçi: <https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/regulations/06turkish/TIntCovCivPolRights.pdf>, E.T: 01.02.2021.

⁴³ Sözleşme metni için bkz. çevrimiçi: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cerd.aspx>, E.T: 30.01.2021.

⁴⁴ Bkz. çevrimiçi: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx>, E.T: 30.01.2021.

aile, kültür ve sosyal yaşama eksiksiz katılma hakkı. Sözleşmeye esas teşkil eden değerlere bakıldığında ise ayırım gözetmeme, çocuğun yüksek yararı, yaşama ve gelişme, katılım yer almaktadır.⁴⁵

ÇHS'nin yedinci maddesinin birinci fıkrasında çocukların doğumdan sonra ivedilikle nüfusa kaydedilmelerini, bir isim sahibi olma hakları olduğunu, bir vatandaşlık kazanmaları gerektiğini, ebeveynlerinin dillerini öğrenme hakları olduğunu ortaya koymaktadır. Bu hüküm taraf devletleri topraklarında doğan çocukların vatandaşlığa alınma süreçlerini doğumla birlikte başlatmaya itmektedir. Aynı maddenin ikinci fıkrası, çocukların vatansız kalması durumunda taraf devletlere kendi iç hukuklarında uluslararası içtihatlarla uygun tedbirler alarak vatansızlığı önleme ve çocukların vatandaşlığa alınmasını sağlama mükellefiyeti getirmektedir.⁴⁶

Yine 2004 tarihli, Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme⁴⁷, yedinci maddesiyle taraf devletleri sınırları içerisinde yaşayan göçmen işçilere ve onların ailelerine karşı din, dil, ırk, siyasi görüş veya cinsiyet gibi özellikler çerçevesinde hiçbir ayrımcılık yapılmamasını, özellikle doğumla elde edilen hukuki statülerin ayrımcı kriterlere dayanmamasını öngörmektedir. Sözleşmenin 29'uncu maddesi göçmen işçilerin çocuklarının doğumla birlikte nüfusa kaydolmalarının önünü açtığı gibi vatandaşlık hakkına sahip olacaklarını da ortaya koymaktadır. Belli durumlarda çifte vatandaşlıklar ortaya çıkabilse de, sözleşme çocuklara içinde yaşadıkları toplumun

---

⁴⁵ Güçlü, Sevinç, "Çocukluk ve Çocukluğun Sosyolojisi Bağlamında Çocuk Hakları", Sosyoloji Dergisi, Sayı:1 özel, 2016, s. 10.

⁴⁶ Sözleşmenin ilgili maddeleri İngilizce metinden Türkçeleştirilmiştir, İngilizce metin için bkz. çevrimiçi: <https://www.unicef.org/child-rights-convention/what-is-the-convention#:~:text=The%20world's%20most%20widely%20ratified%20human%20rights%20treaty%20in%20history.&text=In%201989%20something%20incredible%20happened.&text=They%20made%20a%20promise%20to,the%20Rights%20of%20the%20Child,E.T:20.01.2021>.

⁴⁷ Bkz. çevrimiçi: <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/GocmenIscilerinVeAileFertlerininHaklarininKorunmasınaDairSozlesme.pdf>, E.T: 30.01.2021.

vatandaşlığını kazandırmayı onları toplumla bütünleştirmenin bir yolu olarak değerlendirmektedir. Devletlerin göçmenlere vatandaşlık taahhüdünde bulunmaları, onların siyasi entegrasyonunu tesis etmeyi hedeflemektedir. Ayrıca toplumla bütünleşmeleri ve bağlar oluşturmaları açısından, göçmenlere ikinci vatandaşlık hakkı tanınması önemli rol oynamaktadır. Her ne kadar bu durum çifte vatandaşlığa yol açsa da, bu duruma daha tolere edilebilir açıdan bakılması gerekliliği üzerinde durulmaktadır.⁴⁸

1.3.6 Farklı Ülkelerde Doğum Yeri Esasına İlişkin Uygulamalar

Avrupa ülkeleri, vatandaşlık politikalarında Roma hukukunun geleneklerinin etkisiyle genellikle doğum yeri esasını değil, soy bağı esasını benimsemektedir. Bununla birlikte, unutulmamalıdır ki, doğum yeri esasının vatansızlığın önüne geçilmesinde ciddi etkileri bulunmaktadır. Farklı ülkelerde geniş ya da dar ölçeklerde doğum yeri esası uygulamalarına rastlamak mümkündür. Örneğin, Kanada’da, vatandaşlık yasasının üçüncü maddesine göre, Kanada’da doğan her çocuk, anne ve babasından soy bağı esasıyla vatandaşlık kazanıp kazanmadığına bakılmaksızın, Kanada’da doğması nedeni ile Kanada vatandaşlığını kazanmaktadır. Diplomatik görevliler ve onların aile üyeleri ise bu kapsamın dışında kalmaktadır.⁴⁹

Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD), Kanada’ya benzer biçimde, ülkede doğan her çocuk (yine diplomatik görevlilerin çocukları istisna olmakla birlikte) doğum yeri esasına göre vatandaşlık kazanmaktadır.⁵⁰ Bununla birlikte, Donald Trump döneminde, yabancıların ABD’ye girişlerini ve “doğum turizmi” olarak adlandırılan,

---

⁴⁸ Töre, Nazlı, “Değişen Dünyada Vatandaşlık”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 10, 2017, s. 575.

⁴⁹ United States Office of Personnel Management Investigations Service, *Citizenships Laws of the World*, American Immigration Lawyers Association, Washington, 2001, s. 46. Ayrıca Bkz. Library of Congress, *Birthright Citizenship Around the World*, 30 December 2020, <https://www.loc.gov/law/help/birthright-citizenship/global.php>, E.T: 01.03.2021.

⁵⁰ USOPMIS, s. 9; Ayrıca Bkz. The Constitution of the United States of America as Amended, <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CDOC-110hdoc50/pdf/CDOC-110hdoc50.pdf>, E.T: 01.03.2021.

yabancıların çocuklarını ABD’de dünyaya getirmelerini engelleyecek bazı tedbirlere başvurulmuştur.⁵¹

Avustralya topraklarında doğan çocuklara anne ve babalarının en az birinin Avustralya vatandaşı ya da Avustralya’nın yasal sakini olması koşuluyla vatandaşlık hakkı tanınmaktadır.⁵² Avusturya, topraklarında doğan çocuklara ebeveynlerinden en az birinin Avusturya vatandaşı ya da Avustralya’da daimi ikamet sahibi olması koşuluyla vatandaşlık hakkı tanımaktadır.⁵³ Brezilya, topraklarında doğan çocuklara anne ve babalarının vatandaşlığına bakmaksızın vatandaşlık hakkı tanımaktadır.⁵⁴ Hindistan, 2004 öncesinde ülkede doğan herkese vatandaşlık vermekteyken 2004’te bir mevzuat değişikliğine gitmiştir. Bu çerçevede, anne ve babasının yurttaşlığına bakılmadan vatandaşlığa alınma hakkı, 26 Ocak 1950 ve 1 Haziran 1987 tarihleri arasında Hindistan’da doğmuş olanlarla sınırlandırılmıştır.⁵⁵ İsrail, devletin kuruluşu sonrasında doğduğu an itibariyle İsrail toprağı olan bir yerde dünyaya gelen şahıslara, başka bir devletin vatandaşlığını kazanmış olmamaları ve başvurudan önce beş yıl boyunca İsrail’de yaşamış olmaları şartıyla, 18 ila 21 yaşları arasındayken vatandaşlığa başvurma hakkı tanımaktadır.⁵⁶

Almanya, ülkede doğan çocuklara ebeveynlerinden birinin ülkede en az sekiz yıllık yasal ikameti olması koşuluyla vatandaşlık hakkı tanımaktadır.⁵⁷ Lüksemburg,

---

⁵¹ Berghuis, Kevin, "Stopping the Practice of Citizenship for Sale: Birth Tourism In the United States and Canada", *CFIS*, August 2020, s. 2-3.

⁵² USOPMIS, s. 22.

⁵³ USOPMIS, s. 24; Library of Congress, <https://www.loc.gov/law/help/birthright-citizenship/global.php>, E.T: 01.03.2021.

⁵⁴ USOPMIS, s. 39; Library of Congress. <https://www.loc.gov/law/help/birthright-citizenship/global.php>, E.T: 01.03.2021.

⁵⁵ Sadiq, Kamal, *Paper Citizens: How Illegal Immigrants Acquire Citizenship in Developing Countries*, New York, Oxford University Press, 2010. s. 10; Library of Congress, <https://www.loc.gov/law/help/birthright-citizenship/global.php>, E.T: 01.03.2021.

⁵⁶ USOPMIS, s.100; Library of Congress, <https://www.loc.gov/law/help/birthright-citizenship/global.php>, E.T: 01.03.2021.

⁵⁷ USOPMIS, s.82; Library of Congress, <https://www.loc.gov/law/help/birthright-citizenship/global.php>, E.T: 01.03.2021.

anne ve babasından en az biri ülkede doğan çocukları vatandaşlığa almaktadır.⁵⁸

Birleşik Krallık ise anne ve babasından biri Britanya yurttaşı olan ve doğumdan sonra 10 yıl ülkede yaşayan çocukları yurttaşlık hakkı tanımaktadır.⁵⁹

Doğum yeri esası ile vatandaşlık kazanılmasına ilişkin uygulamada dünya genelinden farklılaşan ülkelerden biri Dominik Cumhuriyeti'dir. Haiti'den aldığı göçten dolayı rahatsızlık duyan Dominik Cumhuriyeti, 2004 yılında, tamamen uygulamadan kaynaklı olarak, topraklarında yaşayan insanların çocuklarına vatandaşlık hakkı tanımaktan vazgeçmiştir. Böylelikle, hem Haiti vatandaşlarının çocuklarının Dominik Cumhuriyeti vatandaşlığı kazanmaları engellenmiş, aynı zamanda yüzbinlerce Haitili de Dominik Cumhuriyeti yurttaşlığından çıkarılmıştır. 2005'te "Dominik Cumhuriyeti'ne karşı Dilcia Yean ve Violeta Bosico" davası hakkında Amerika Kıtası İnsan Hakları Mahkemesi, Dominik Cumhuriyeti'ni insan haklarını ihlalden suçlu bulmuştur. Karar tahtında; ilk kez uluslararası bir mahkeme, vatansızlıkla ilgili bir davayı dinleyip karara bağlamıştır.⁶⁰ Karar, devletlerin vatansızlığı önlemek ve azaltmak için yerine getirmesi gereken güçlü pozitif yükümlülükleri oluşturarak, küresel düzeyde bir referans noktası olmuştur. Mahkeme ayrıca, kararında, vatandaşlık hakkının diğer insan haklarından yararlanmayı etkileyen temel bir insan hakkı olduğunu açıkça belirtmiş olup, uluslararası bir mahkeme, ülkede Haiti kökenli Dominiklilerin karşılaştığı ayrımcılığa ilk kez dikkat çekmiştir. Mahkeme, hükümetin doğum kaydına ilişkin düzenlemeleri netleştirmesi yönünde de karar üretmiştir.⁶¹

---

⁵⁸ Bkz. çevrimiçi: <https://guichet.public.lu/en/citoyens/citoyennete/nationalite-luxembourgeoise/possession-automatique/effet-loi.html>, E.T: 01.02.2021; Library of Congress.

⁵⁹ Bkz. çevrimiçi: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/632297/britnataacts.pdf, E.T: 01.12.2020.

⁶⁰ Kararın orijinal metni için bkz. https://www.cejil.org/sites/default/files/seriec_130_esp.pdf, E.T: 30.01.2021.

⁶¹ Aber, Shaina and Small, Mary, "Citizen or Subordinate: Permutations of Belonging in the United States and the Dominican Republic", JMHS, Vol 1, Issue 3, 2013, s. 86.

İlgili literatürde en çok değinilen vakalardan biri, ABD’de 1898 yılında sonuçlanan “ABD’ye Karşı Wong Kim Ark” davasıdır. ABD’de iç savaşın bitmesiyle birlikte, 1868 yılında Anayasası'nın 14. maddesi yürürlüğe girmiştir. Bu madde tahtında, köleliğine son verilen kişilerle ilgili vatandaşlık durumunun çözümlenmesi için adım atılmıştır. 14. maddenin yürürlüğe girmesinden önce, Afrika kökenli kişiler ABD vatandaşı olamamaktaydı. 14. Maddenin yürürlüğe girmesiyle birlikte, ABD topraklarında doğan her bireyin vatandaş olma hakkını elde edebilmesi güvence altına alınmış ve bu itibarla 1898'de Çin kökenli Wong Kim Ark'ın ABD'ye açtığı dava, göçmen ailelerin çocukları açısından bir emsal teşkil etmiştir. ABD Yüksek Mahkemesi'nde görülen davada, Çinli bir çiftin çocuğu olarak ABD topraklarında dünyaya gelen Wong, ülkeye girişine izin verilmediğini ifade etmiş ve bunun Anayasa'nın 14. maddesine aykırı olduğunu savunmuştu.

Bu davada, etnik kökeni ya da anne ve babasının göç statüsüne bakılmaksızın, ABD’de dünyaya gelen her bireyin ülkenin vatandaşlığını kazanacağı teyit edilmiş ve Amerikan Yüksek Mahkemesi, ABD’de diplomatik görev icabı bulunmayan Çin vatandaşı bir anne ve babanın çocuğuna Amerikan vatandaşlığı kazandırılması gerektiğine hükmederek emsal bir karar almıştır.⁶²

---

⁶² Thomas, Brook, "*China Men, United States v. Wong Kim Ark, and the Question of Citizenship*", *American Quarterly*, Vol. 50, Issue.4, 1998, s. 689.

Bölüm 2

TÜRK HUKUKUNDA DOĞUM YERİ ESASINDAN HAREKETLE VATANDAŞLIĞIN KAZANILMASI

2.1 Türk Vatandaşlık Hukukunun Tarihsel Gelişim Süreci

2.1.1 Türk Vatandaşlık Hukukunda Tarihten Bugüne Anayasal Düzenlemeler

Farklı tarihlerde yürürlüğe giren anayasalar dikkate alındığı zaman, Türk Hukukundaki tüm anayasaların vatandaşlık hakkında hükümler içerdiği görülmektedir. Türk Hukukunda ilk Anayasal metin olan 1876 tarihli Kanuni Esasi de vatandaşlık tanımı yapmış ve vatandaşlığın anayasal bir statüye sahip olmasını sağlamıştır.⁶³

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte modern bir ulus-devlet ortaya çıkmış ve “tabiiyet” kavramı “vatandaşlık” olarak, tebaa kavramıysa “vatandaş” olarak değiştirilerek günümüzdeki çağdaş, demokratik anlamlarına kavuşmuştur. “Vatandaş” kavramı Türk hukukunda yürürlüğe giren anayasalarda da yer almış ve bu kavrama 1924 Anayasası'nın 88. maddesinde, 1961 Anayasası'nın 54. maddesinde ve 1982 Anayasası'nın 66. maddesinde yer verilmiştir.⁶⁴

İkinci Meşrutiyet'ten itibaren, Türk hukuku devlete ait olan “tebaa” anlayışını terk etmeye başlayarak devlete sahip olan “vatandaş” kavramını benimsemeye,

---

⁶³ Aybay, Rona, *Vatandaşlık Hukuku*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006, s. 72.

⁶⁴ Doğan, Vahit, Şit, Banu, *"Anayasal Vatandaşlık Kavramı", Türk Vatandaşlığı Kanununun Tasarısı Sempozyumu*, 29 Şubat 2008.

tabiiyet yerine yurttaşlık anlayışına ağırlık vermeye başlamıştır.⁶⁵ 1924 Anayasası'nın 88'inci maddesi Türkiye halkını din ve ırk farkı ayırt edilmeksizin "Türk vatandaşı" olarak tanımlamaktadır.⁶⁶

1961 Anayasası'nın 54'üncü maddesi Türkiye Cumhuriyetine vatandaşlık bağıyla bağlı olan herkesi "Türk" olarak tanımlamakta ve tıpkı 1924 Anayasası gibi vatandaşlığı devletle birey arasında kurulan hukuki bir birliktelik olarak tasavvur etmektedir.⁶⁷ 1982 Anayasanın 66'ncı maddesi 1961 Anayasasındaki ibareyi muhafaza etmiş ve "Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür" denmektedir. Anayasadaki Türklük tanımı bazı çevreler tarafından etnik köken vurgusu yapmakla eleştirilmekteyken bazı çevreler bu tanımın etnik köken, din ya da dil ayrımı gütmeyen, vatandaşların devletle ve birbirleriyle olan anayasal birlikteliğine vurgu yapan bir yaklaşıma sahip olduğu değerlendirmesini yapmaktadır.⁶⁸ 1982 Anayasası 66'ncı maddenin doğumla vatandaşlık arasındaki ilişkiyi düzenleyen bir diğer hükmüne göreyse, Türk anadan ya da Türk babadan doğan çocuk Türk'tür.⁶⁹

Esasen, "Türk" tanımı bir vatandaşlığı anlattığına göre burada yapılanın her hangi bir etnik ayırım olmadığını ve bu tanımın vatandaşların birbirleriyle anayasa nezdinde eşit oldukları ilkesine aykırı olmadığını ifade etmek mümkündür.⁷⁰

2.1.2 8 Nisan 1284 (23 Ocak 1869) Tarihli Tabiiyet-İ Osmaniye Kanunnamesi

Osmanlı İmparatorluğu, sınırları içerisinde yaşayan halkı Müslümanlar ve gayrimüslimler şeklinde iki farklı genel çerçevede tanımlamakta, şahısların statülerini bu çerçeveye göre belirlemekteydi. Gayrimüslimler dinleri ve mezhepleri

---

⁶⁵ Nalbant, Fatma, "Türkiye'de vatandaşlık anlayışının gelişimi", III. Türkiye Lisansüstü, 2014, s.83-85.

⁶⁶ Aybay, s.73.

⁶⁷ Aybay, s. 76.

⁶⁸ Nomer, Ergin, *Vatandaşlık Hukuku*, Filiz Yayınları, İstanbul 1997, s. 48.

⁶⁹ Alibaba, Arzu, "*Judicial Review of Decisions Regarding Citizenship in Turkish Law*", The Turkish Yearbook of International Relations, Vol: 46, 2015, s. 112.

⁷⁰ Doğan, s. 31.

doğrultusunda Müslümanlardan farklı bir hukuk sistemine tabii idi. Farklı gayrimüslim grupların birbirleri arasında farklı hukuk sistemleri gözlenebilmekteyken gayrimüslimlerin kamu görevlisi olmaları, askere alınmaları ve vergi ödemeleri gibi düzenlemeler Müslümanlara uygulanandan oldukça farklıydı.⁷¹

Devlet memuriyetine alınmadıklarından dolayı ticarete ilerleyen gayrimüslimler sanayi ve üretim ekonomisine geçiş sürecine Müslümanlara kıyasla daha hızlı adapte olmuşlardır.⁷² Osmanlı İmparatorluğu'nun gücünü kaybetmesiyle birlikte bazı yabancı devletlere kapitülasyonlar tanınmış, Osmanlı gayrimüslimleriye çeşitli imtiyazlardan yararlanabilmek için devletin kapitülasyon tanıdığı ülkelerin vatandaşlığını kazanmaya çalışmıştır. Osmanlı devleti bundan dolayı tabiiyet hukukunda tadilata gitmek durumunda kalmış ve 8 Nisan 1284 (23 Ocak 1869) tarihinde Tabiiyet-i Osmaniye'ye Dair Nizamname (Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi) kabul edilmiştir.⁷³

1869 tarihli ve 1044 sayılı Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesinin birinci maddesi anne veya babası Osmanlı tebaası olanlar Osmanlı tebaasından sayılmaktaydı ve burada çocuk ile ebeveynleri arasında soy bağına dayalı bir anlayış mevcuttu. Öte yandan, kanunname doğum yeri esasına göre Osmanlı tabiiyetine geçişe de açık bir kapı bırakmaktaydı. Örneğin, ikinci madde Osmanlı topraklarında doğan çocuklar, ergenliğe ulaşmalarından itibaren üç yıl içerisinde Osmanlı tâbiyetine geçmek için başvuruda bulunma hakkına sahipti.⁷⁴ Bu bağlamda kanunnamenin sınırlı da olsa doğum yeri esasına dayalı bir tâbiyet anlayışı içerdiği de ifade edilebilmektedir.⁷⁵

---

⁷¹ Aybay, s.70.

⁷² Göçek, Fatma Müge, "Türkiye'de Çoğunluk, Azınlık ve Kimlik Anlayışı", Türkiye'de Çoğunluk ve Azınlık Politikaları: AB Sürecinde Yurttaşlık Tartışmaları, Der. Ayhan Kaya, Turgut Tarhanlı, Tesev Yayınları, İstanbul, 2005, s. 63.

⁷³ Nomer, s. 46

⁷⁴ Güzel Polat, Ezgi "Osmanlıdan Günümüze Vatandaşlık Anlayışı", Ankara Barosu Dergisi, 2011, s. 135

⁷⁵ Doğan, s. 44.

Bir başka görüşe göre ise bu madde hakkı hıyar (seçme hakkı) ile vatandaşlığın kazanılmasını mümkün kılmaktadır. Kanunnamenin 2. maddesinde geçen “Osmanlı topraklarında doğan kişi” hükmünü doğum yeri esası ile karıştırmamak gerekir, çünkü buradaki hüküm asli vatandaşlıkla değil, sonradan kazanılan müktesep vatandaşlıkla ilgili olduğu belirtilmektedir.⁷⁶

2.2 23 Mayıs 1928 ve 1312 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu

Cumhuriyet ilan edildikten sonra, 1928 yılına kadar 1869 tarihli Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi yürürlükte kalmıştır. Kanunname, 23 Mayıs 1928 tarihinde, 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun kabul edilmesiyle birlikte ilga edilmiştir. 1312 sayılı kanun hem soy bağı esasından hem doğum yeri esasından ilkeler taşımaktadır. Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yıllarında nüfus artışına katkıda bulunma amacını da gözeterek kanun, Türkiye’de doğup anası babası belli olmayan veya ana babasından biri vatansız olan çocukların da Türk vatandaşlığına alınmasını sağlamaktaydı.⁷⁷ 22 Mayıs 1964 tarihine kadar yürürlükte kalan bu yasanın birinci maddesi uyarınca Türk baba veya ananın çocukları doğduğu ülke ayırt edilmeksizin Türk vatandaşlığını kazanmaktaydı. Çocuğun evlilik birlikteliği dâhili ya da harici doğmuş olması kaideyi bozmamaktaydı. Bu yasaya göre Türkiye’de doğan ancak anası babası belli olmayan veya Türkiye’de doğan ancak anası ve babası veya bunlardan birisi vatansız olan çocuklar Türk vatandaşı olabilmekteydi. Dördüncü maddedeki düzenleme uyarınca getirilen istinai bir hüküm tahtında ise 1 Ocak 1929 tarihinden itibaren Türkiye’de doğan yabancıların Türkiye’de doğmuş olan çocukları da Türk

---

⁷⁶ Berki, Osman Fazıl “*Türk Vatandaşlığı Hukukunda Toprak Esasının Gelişmesi*”, AÜHF, Cilt. 27, Sayı. 1, 1970, s. 68.

⁷⁷ Erkan, Mustafa, “*Türk Vatandaşlığı Kanununda 7039 Sayılı Kanun ile Yapılan Değişikliklerin İncelenmesi*”, MHB, Cilt. 39, Sayı. 2, 2019, s. 418.

vatandaşı sayılmakta, reşit olduktan sonra ana veya babalarının vatandaşlığına geçebilmek hakkı tanınmakta idi.⁷⁸

Yasanın ikinci maddesinin (a) bendine göre, Türkiye’de doğup anası babası belli olmayan çocuklar doğum yeri esası çerçevesinde Türk vatandaşlığını kazanmaktaydı. Burada anası babası belli olmayan çocuk denilince ana ve babasına nispet edilmeyen, yani nesep bağı kurulamayan çocuk ve terk edilmiş çocuk olarak iki ayrı başlık altında incelemek gerekmektedir. Evlilik dışı doğup da nesebi sahih olmayan çocuğun kan esasına göre vatandaşlık kazanması mümkün olamamaktadır. Bu gibi durumlarda çocuğun doğduğu ülkenin vatandaşlığını, yani Türk vatandaşlığını kazandırarak vatansız kalmaları engellenmekteydi. Anası babası belli olmayan çocuklar başlığı altında incelenecek bir diğer husus ise terk edilmiş çocuklarla ilgilidir. Türkiye’de terk edilmiş çocuklar aksi ispatlanıncaya değin Türkiye’de doğmuş sayılmaktadırlar. Bu durumda da Türkiye’de doğmuş sayılmalarından mütevellit doğum yeri esası hükümleri uyarınca Türk vatandaşlığını kazanmaktadır.⁷⁹

1312 sayılı yasanın 2. maddesinin B bendi uyarınca Türkiye’de doğup anası babası veya bunlardan birisi haymatlos yani vatansız olan çocuk doğum yeri esasına göre Türk vatandaşlığını kazanmaktadır. Türkiye’de doğup anası ve babası her ikisi de vatansız olan çocuk soy bağı esasına göre vatandaşlık kazanamayacaktır ve vatansızlığın önlenmesi için doğum yeri esasının dikkate alınması elzemdir. Türkiye’de doğup ebeveynlerinden birisi vatansız olan çocuk açısından ise çifte vatandaşlık durumunun doğabileceği bir hal oluştuğundan bu şartlarda olan çocuklara Türk vatandaşlığının verilmesi istenmeyen bir durum ortaya çıkarmaktadır. Böylesi bir durumda çocuk vatansız olmayan yani bir devletin vatandaşlığına bağlı olan

---

⁷⁸ Nomer, s. 46.

⁷⁹ Berki, “*Türk Hukukunda Toprak Esasının Gelişmesi*”, s. 69.

tarafından (anne veya baba) o ülkenin yasalarına göre kan esasına göre vatandaşlık da alabilecek ve çift uyruklu olacaktır.⁸⁰

1312 sayılı kanun çerçevesinde, hem çocuğun ana veya babasının, hem de çocuğun bizzat kendisinin doğum yerinin Türkiye Cumhuriyeti olması gerekmektedir. Ebeveynlerin her ikisinin de Türkiye’de doğmuş olması şartı aranmamaktadır. Ana veya babadan sadece birinin yabancı olması yeterlidir. Burada ana babadan biri yabancı diğeri Türk ise çocuk doğum yeri esasına göre zaten Türk vatandaşı olabilecektir. Şayet ana baba aynı devletin vatandaşı iseler ve o devlet soy bağı esasını dikkate alıyorsa çifte vatandaşlık durumu ortaya çıkabilmektedir. Ana baba ayrı devletlerin vatandaşı olursa ve çocuk anasına bağlı olarak vatandaşlık kazanırsa çok vatandaşlık durumu da söz konusu olabilmektedir.⁸¹

2.3 11.2.1964 Tarih ve 403 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu

403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu 1964 yılından 2009 yılına kadar yürürlükte kalmış olup, yürürlükte kaldığı zaman diliminde 6 kez değişikliğe uğramıştır.⁸² 403 sayılı kanun önceleri sadece baba yönünden düzenleme yapıp anayı dikkate almamış, sonradan yapılan değişiklikle ise 1312 sayılı kanunun sistemine dönülerek baba veya ana Türk ise doğan çocuk da Türk’tür denmiştir. Çocuğun ana veya babaya nispetinin sahih veya gayri sahih olması da sonucu etkilememektedir. Ancak bu değişiklik yapılmadan önce Türk anadan doğan çocuğun vatandaşlığı babanın yabancı olması durumunda bir ayrıma tabi tutulmuştu. Çocuk şayet evlilik içi yabancı bir baba ve Türk anadan doğmuşsa çocuğun Türk vatandaşlığını kazanması yabancı babanın vatandaşlığını kazanamama koşulu ile gerçekleşmekteydi. Evlilik dışı Türk anadan doğan çocuk ise yabancı erkeğin çocukla gayri sahih nesep bağlantısı olsa

---

⁸⁰ Berki, “*Türk Hukukunda Toprak Esasının Gelişmesi*”, s. 69-70.

⁸¹ Fişek, s. 25.

⁸² Doğan, s. 45.

bile Türk vatandaşı olmaktadır. Doğum yerinin önem arz etmeyişinden de anlaşılıyor ki 403 sayılı kanun soy bağı esasını kabul etmekle birlikte, vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin doğum yeri esasına da tamamlayıcı mahiyette, vatansızlığın önlenmesi açısından yer vermiştir. Böylelikle vatansızlığı önleme hedefi de bir ilke olarak vatandaşlık kanununda yerini almıştır. Dolayısı ile Türkiye’de doğup vatandaşlığını ana ve babasından doğumla kazanamayan çocuklar yasanın 4.maddesinin 1. fıkrası uyarınca Türk vatandaşı kabul edilmişlerdir.⁸³

Ana babasının vatandaşı olduğu devletin kanunlarına göre çocuk soy bağı esasına göre vatandaşlık kazanamazsa vatansız kalacaktır. Bu da çocuğun vatansız kalmasının önlenmesi için doğum yeri esası hükümleri uyarınca Türk vatandaşlığı verilmesini icap ettirmektedir. Ana babasının asli vatandaşlıkta doğum yeri esas çerçevesinde hareket eden devletlerin vatandaşı olarak Türkiye’de doğan çocuklar vatansız duruma düşebilecektir. Aynı şekilde, çocuğun ebeveyninden birinin vatandaşı olduğu ülkenin doğum yeri esasını, diğerinin ülkesininse soy bağı esasını kabul ettiği durumlarda Türkiye’de doğan bir çocuk için yine vatansızlık tehlikesi doğacaktır. Buna ilaveten, evlilik dışı doğmuş olan çocuk ana babasına nispet edilmemişse kan esasına göre vatandaşlık kazanamayacak ve vatansız kalacaktır. Evlilik birliği dışından doğan bir çocuğun anası Türk vatandaşı ise çocuk soy bağı esasına göre Türk’tür. Evlilik dışı doğmuş olsa bile çocukla anası arasında nesep bağı kendiliğinden oluşmaktadır. Fakat anası yabancı ise ve vatandaşı olduğu devletin hukuk sisteminde anası olduğu hukuken kayda geçirilmezse bu nesep bağı oluşmamaktadır.⁸⁴ Öte yandan baba Türk vatandaşı ise çocuk babası tarafından tanınmamış ve nesebi tashih edilmemişse babası ile arasında nesep bağı olmayacağından çocuk yine vatansız kalacaktır. Çocuğun ana babası vatansız ise çocuğun soy bağı esasına göre vatandaşlık

---

⁸³ Nomer, s. 47.

⁸⁴ Berki, “*Türk Hukukunda Toprak Esasının Gelişmesi*”, s. 72-74.

alması mümkün olmayacaktır. Bu durumda çocuğun vatansız kalmasını önlemek babında doğum yeri esas devreye girecek ve doğum yeri esasına göre çocuğa Türk vatandaşlığı verilecektir. Fakat ana babadan sadece birinin vatansız olması durumunda çocuğa Türk vatandaşlığı verilemez. Çocuğun vatandaşlığı olan ana veya babanın bağlı olduğu devletin kanununa göre vatandaşlık kazanması mümkünse doğum yeri esas uygulanmaz. Ana babasının kim olduğu belli olmayan terk edilmiş bir çocuk ise, soy bağı çerçevesinde vatandaşlık kazanamayacağından vatansız kalmasının önlenmesi yine doğum yeri esasına bağlı vatandaşlık kazanmasıyla mümkün olabilmektedir. Türkiye’de bulunmuş çocuklar aksi sabit oluncaya kadar Türkiye’de doğmuş gibi muamele görerek Türk vatandaşlığını kazanır.⁸⁵

2.4 28.5.2009 Tarih ve 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu

2.4.1 Türk Vatandaşlığının Aslen Kazanılması

Vatandaşlık doğumla ya da sonradan kazanılabilir. Kişinin doğumu anında kazanmış olduğu vatandaşlık aslen kazanılan vatandaşlık, sonradan kazanılan vatandaşlık ise müktesep vatandaşlıktır. Sonradan kazanılan (Müktesep) vatandaşlığa 5901 sayılı TVK’nın 9. maddesinde yer verilmiş olup, “ yetkili makam kararı veya evlat edinme ya da seçme hakkının kullanılması ile gerçekleşir” denmektedir.

Vatandaşlığın aslen kazanılması ise bir kişinin doğumu dolayısıyla gerçekleşir. 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu da vatandaşlığın aslen kazanılmasına ilişkin kan esas (soybağı- jus sanguinis) ve toprak esasını (doğum yeri - jus soli) kabul etmiştir.⁸⁶

---

⁸⁵ Erten, Rifat, "*Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı'nın Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına İlişkin Hüükümleri Hakkında Değerlendirmeler*", Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 4, 2008, s. 43.

⁸⁶ Bozatay, Şeniz Anbarlı, "*5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'na göre Türk Vatandaşlığının Kazanılması*", YBD, Cilt: 8, Sayı: 2, 2010, s. 172.

TVK'nın 6. maddesine göre "Doğumla kazanılan Türk vatandaşlığı soy bağı veya doğum yeri esasına göre kendiliğinden kazanılır. Doğumla kazanılan vatandaşlık doğum anından itibaren hüküm ifade eder."⁸⁷

2.4.2 Doğum Yeri Esasına Göre Türk Vatandaşlığının Aslen Kazanılması

403 Sayılı TVK'nın doğum yeri esasına ilişkin hükmü barındıran 4. maddesinde Türkiye'de doğan ancak vatandaşlığını ana babasından dolayı kazanamayan çocukların doğumlarından başlayarak Türk vatandaşı olacakları düzenlemesi yer almaktaydı. 5901 sayılı TVK'nın doğum yeri esasına ilişkin hükmünde ise Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 8. maddesine göre;

- (1) "Türkiye'de doğan ve yabancı ana ve babasından dolayı doğumla herhangi bir ülkenin vatandaşlığını kazanamayan çocuk, doğumdan itibaren Türk vatandaşıdır.
- (2) Türkiye'de bulunmuş çocuk aksi sabit olmadıkça Türkiye'de doğmuş sayılır."⁸⁸

Öte yandan, "yabancı ana ve babasından dolayı doğumla herhangi bir ülkenin vatandaşlığını kazanamayan çocuk doğumdan itibaren Türk vatandaşıdır" diyerek daha teferruatlı bir düzenlemeye gidildiği görülmektedir.⁸⁹

7.4.2006 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na sunulan Türk Vatandaşlık Kanunu Tasarısının doğum yeri esasına ilişkin hükmünün gerekçesine baktığımızda "Türk vatandaşlığının kazanılmasında, prensip olarak soy bağı esası benimsenmiştir" denmekte ve devamında ancak ana ve babası belli olmayan terkedilmiş çocukların hangi ülkede bulunmuşsa o ülkede doğmuş sayılmalarının ve o ülkenin vatandaşlığının verilmesinin uluslararası hukuk tarafından benimsenmiş temel bir ilke olduğu ifade edilmektedir. Keza "Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi, taraf devletleri, bu doğrultuda düzenleme yapmakla yükümlü tutmuştur. Vatansızlığı

---

⁸⁷ 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu, s.10441.

⁸⁸ TVK, s. 10442.

⁸⁹ Bozatay, s. 173.

önlemek amacı ile Türkiye’de doğan ve ne anadan ne de babadan dolayı vatandaşlık kazanamayan çocuklar ile Türkiye’de bulunmuş çocukların Türkiye’de doğdukları karine kabul edilerek “doğum yeri esasına” göre aksi sabit oluncaya kadar Türk vatandaşlığını kazanmalarına imkân tanınmıştır.” denmektedir.⁹⁰

5901 sayılı TVK’da doğum yeri esası vatansızlığı önlemeye yönelik olarak kabul edilmiştir. 8. maddenin içeriğine bakıldığında doğum yeri esasına göre Türk vatandaşlığının kazanılabilmesi için iki şartın varlığı aranmaktadır. Bu şartlardan birincisi çocuğun Türkiye’de doğmuş olması, ikincisi ise doğum anında ana ve babasının vatandaşlığını kazanamamış olmasıdır.⁹¹

Doğum yeri esasına göre Türk vatandaşlığının kazanılmasının temel şartlarından biri Türkiye’de doğmaktır. Türkiye; Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kara ülkesini, kara sularını ve bunların üzerindeki hava sahasını kapsamaktadır. Dolayısıyla, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kara ülkesinde, kara sularında ve hava sahasında doğan çocuklar Türkiye’de doğmuş sayılmaktadırlar. Öte yandan, uluslararası hukuk gereği, Türkiye Cumhuriyeti’ne ait askeri gemilerde açık denizlerde veya yabancı bir ülkenin karasularında doğan çocuklar da Türkiye’de doğmuş sayılmaktadır. Ticari gemiler açısından, açık denizlerde bulunan ticari gemiler bayrağını taşıdıkları devletin bir parçası olarak kabul edildiklerinden dolayı Türk bayrağı taşıyıp, açık denizlerde bulunan ticari gemilerde doğan çocuklar Türkiye’de doğmuş kabul edilmektedir. Limanlarda bulunan ticari gemiler ise liman üzerinde hâkimiyet hakkına sahip devletin toprağı gibi işlem görmektedirler. Bu nedenle yabancı bir devletin bayrağını taşısa dahi Türk limanlarında bulunan ticari gemilerde doğan çocuklar Türkiye’de doğmuş kabul edileceklerdir. Devletin

---

⁹⁰ Doğan, Vahit, Şit, Banu, "Anayasal Vatandaşlık Kavramı", *Türk Vatandaşlığı Kanununun Tasarısı Sempozyumu*, 29 Şubat 2008, s. 196.

⁹¹ Turhan ve Tanrıbilir, s. 51.

karasularında veya hava sahasında seyreden yabancı uçak ve gemilerde doğan çocuklar ise, uçak ya da gemi hangi devletin bayrağını taşıyor ise o devletin ülkesinde doğmuş sayılacaktır. Bu halde gemilerdeki durumun tespitinin oldukça zor olması nedeni ile burada istisnai bir durum söz konusudur.⁹²

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin yabancı ülkelerdeki konsolosluk ve elçilik binaları Türk toprağı sayılmaktadır. Ayrıca açık denizde seyahat eden sivil gemiler ile açık denizin üzerindeki serbest hava sahasında seyahat eden sivil uçakta doğan çocuklar, çoğu hukuk sisteminde bayrak ya da sicil devletinin vatandaşlığını kazanabilmektedir. Bu uygulamalar, Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi çerçevesinde doğum yeri esasını kabul etmiş bayrak ya da sicil devletlerinin deniz yetki alanları ve karasularını ülkelerinin devamı kabul etmesi ve böylelikle bu araçlarda doğan çocukların o ülkede doğmuş gibi muamele görebilmesiyle açıklanabilir. Sivil bir Türk deniz gemisi açık denizde seyir halindeyken veya bir Türk hava aracı açık denizin üzerindeki serbest hava sahasında seyrederken doğan çocuklar, Türk vatandaşlık hukuku uyarınca Türkiye’de doğmuş gibi muamele görürler. Buna ilaveten, Türk Silahlı Kuvvetlerine ait gemilerde ve hava araçlarında doğan çocuklar da Türkiye’de doğmuş gibi muamele görmektedir. Öte yandan, yabancı bir devletin hava ve deniz limanları ile hava sahasında doğan bir çocuk, seyahat ettiği araç Türk bayrağı taşısa ya da Türk siciline kayıtlı olsa dahi başka bir devletin egemenlik alanında doğmuş sayılır ve Türkiye’de doğmuş gibi muamele görmez. Sözleşmenin 3. maddesinde, gemilerde ve hava araçlarında doğan çocukların, deniz gemisinin bayrağını taşıyan ve hava aracının siciline kayıtlı olduğu devletin topraklarında doğmuş gibi muamele göreceği kabul edilmiştir. Sözleşme, iç hukuktan

---

⁹² Doğan, s. 57-58.

kaynaklanacak tartışmaların önünü kesmektedir. Sözleşmenin uluslararası uygulama alanında *erga omnes* özelliği bulunmaktadır.⁹³

“Türk vatandaşlığının kazanılmasının birincil şartı yabancı ana ve babadan doğumla herhangi bir ülkenin vatandaşlığını kazanamamış olmaktır.” (TVK md. 8/1)

Bu madde yabancı ana ve babadan soy bağı esasına göre başka bir devletin vatandaşlığını kazanamamış olan çocuklar lehine işlemekte ve vatansız kalmalarını engellemektedir. Bu maddenin hükmü, evlilik birliği dışında yabancı anadan Türkiye’de doğarak anasından soy bağı vasıtasıyla herhangi bir vatandaşlık kazanamamış olan ve Türk vatandaşı bir erkeğe de soy bağı ile bağlanmamış çocuklar açısından da geçerlidir. Öte yandan, evlilik birliği haricinde doğmuş olan çocuk ile tabii babası arasında hukuki bir bağ olmamasından dolayı babanın Türk vatandaşı ya da yabancı olması arasında hukukten fark bulunmamaktadır. Böylece Türk vatandaşlık hukukunda vatansızlığın önlenmesi amacına hizmet edilmektedir ve yabancı ana veya babasının vatandaşlığını soybağı esasına dayanarak doğumla kazanmış bir çocuk Türkiye’de doğmuş olsa bile Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığını kazanamamaktadır. Bundan ötürü yabancı anadan ve Türk babadan evlilik dışı doğarak yabancı anasının vatandaşlığını kazanmamış çocuk da doğum yeri esasına dayanarak Türk vatandaşlığını kazanamamaktadır. Dolayısıyla, ilgili hükümler sadece vatansızlığın önlenmesine katkıda bulunmamakta, ayrıca çifte ya da çok vatandaşlık halinin önlenmesine de yardımcı olmaktadır. Türkiye’de doğan bir çocuğun yabancı ana ve babasından dolayı doğumla herhangi bir devletin vatandaşlığını kazanamaması pek çok sebepten kaynaklanabilir. Örneğin ana ve baba sadece doğum yeri esasını kabul eden devlet ya da devletlerin vatandaşıdır. Ana ve baba vatansızdır. Ana veya babadan biri sadece doğum yeri esasını kabul eden bir devletin vatandaşı iken diğeri vatansızdır. Ana veya babadan biri sadece doğum yeri esasını kabul eden bir devletin vatandaşıyken diğeri ana veya baba soybağı esasını kabul eden bir devletin vatandaşı olduğu halde onunla evlilik dışında Türkiye’de doğan çocuk arasında soybağı hukukten kurulmamıştır. Ana veya babadan biri vatansızken diğeri soybağı

---

⁹³ Güngör, s. 79.

esasını kabul eden bir devletin vatandaşı olmasına karşın soybağı esasını kabul eden devletin vatandaşı olan ana veya baba ile evlilik dışı çocuk arasında soybağı hukuken kurulmamıştır. Ana ve babanın soybağı esasını kabul eden devlet ya da devletlerin vatandaşlarına olmalarına karşın, ana ve baba ile evlilik dışı çocuk arasında soybağı hukuken kurulmamıştır.⁹⁴

TVK md.8/2'ye göre "Türkiye'de bulunmuş çocuklar, aksi ispat edilinceye kadar Türkiye'de doğmuş sayılırlar." Yönetmeliğin 12. maddesine göre Türk vatandaşlığının doğum anında kazanılmış olduğunun tespiti İçişleri Bakanlığı'na yapılmaktadır. Doktrine göre doğumun Türkiye'de gerçekleşmediğinin ispatının makul ve icaplara uygun bir süre ile sınırlandırılması gerekmektedir. Vatansızlığı önleme amacından uzaklaşılabilmesine sebep olan bu düzenlemenin kesin karine olarak varlık bulması gerekmektedir. 5901 sayılı TVK 40. maddede ise geri almaya ilişkin düzenleme yer almaktadır. 1. fıkrada gerekli hukuki şartların oluşmadan verildiği vatandaşlıklarla ilgili bu gibi durumların sonradan anlaşılması halinde geri alma müessesesine yer vermektedir. Buna göre kişinin Türkiye'de doğmadığı ispatlanırsa, hiç Türk vatandaşı olmamış gibi muamele görecektir ve doğum anından itibaren Türkiye'de yabancı statüsüne dönecektir.⁹⁵

Bu durum kazanılmış haklar bakımından olumsuz netice doğurmaktadır. Çünkü kanunda bu ispatın kimler tarafından ve ne kadar süre içerisinde yapılabileceği belirtilmemiştir. Doktrinde Türkiye'de bulunmuş çocukların Türkiye'de doğmuş sayıldıkları yönündeki karinenin aksi herkes tarafından ispatlanabilir görüşü hakimdir. Yine doktrinde ispat süresine ilişkin iki farklı görüş mevcuttur. Kanunda belli bir süre öngörülmediğinden karinenin aksinin ispatı her daim mümkündür. Diğer görüşe göre ise makul ve icaplara uygun düşecek sürede karinenin aksinin ispatı yapılmalıdır. 403

---

⁹⁴ Güngör, Gülin, *Tabiiyet Hukuku: Gerçek Kişiler-Tüzel Kişiler-Şeyler*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020, s. 68.

⁹⁵ Nomer, s. 68-69.

sayılı Kanunda makul sürenin ne kadar olabileceğine ilişkin tespit vatandaşlığa alınmanın iptali ile ilgili olan 5 yıllık süre ile sınırlandırılmışken, 5901 sayılı kanunda vatandaşlığa alınmanın iptaline ilişkin herhangi bir süre öngörülmemiştir. Bu nedenle kanunda öngörülen sürelerin dikkate alınması gerektiği yönündeki savunma geçerliliğini yitirmiş durumdadır.⁹⁶

---

⁹⁶ Doğan, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, s. 59-60.

Bölüm 3

KKTC'DE DOĞUM YERİ ESASINDAN HAREKETLE YURTTAŞLIĞIN KAZANILMASI

3.1 KKTC Yurttaşlık Hukukunun Genel Olarak Tarihsel Gelişimi

KKTC'de yürürlükte bulunan birçok yasanın Anglo-Sakson hukuk sisteminden esinlendiğini belirtmek gerekir. Anglo-Sakson hukuk sisteminin hakim olduğu bazı ülkelerin başlıca özelliği Birleşik Krallık sömürgesi olmalarıdır. Dolayısıyla, vaktiyle İngiliz sömürgesi olan birçok ülkenin hukuklarının temelinde Anglo-Sakson hukuk sistemi yatmaktadır. Kıbrıs Adası'nın da tarihi geçmişine bakıldığında, İngiltere'nin adadaki ayak izlerini görmek mümkündür. 1571 yılında Venedikliler'den alınıp 1878'e değin Osmanlı'nın hükümrânlığında bulunan Kıbrıs Adası, 1878 yılında İngiltere'nin İttifak Anlaşması ile Ada'nın idaresini ele geçirmesinin akabinde, 1914 yılında Ada'yı ilhak etmesi ile sonuçlanmış ve 1923 yılında Lozan Barış Antlaşması ile bu ilhak Türkiye tarafından tanınmıştır. Ada'nın İngiliz egemenliğine geçmesi ile birlikte adada bulunan Kıbrıslı'ların yurttaşlıklarının akıbeti konusunda bir belirsizlik baş göstermiştir. Bu belirsizlik, Adadaki Türk yurttaşları açısından Lozan Barış Antlaşması'nın 21. maddesi kapsamında düzenlenerek giderilmeye çalışılmış ve adadaki Türk yurttaşlarının İngiliz yurttaşlığına geçmiş sayılacakları hükme bağlanmıştır. Bunun yanı sıra Türk yurttaşlarına bir seçme hakkı (opsiyon hakkı)⁹⁷tanınarak, anlaşmanın yürürlük

---

⁹⁷ Arazî terk ve ilhakı konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Fişek s. 96, Nomer, s. 164, Uluocak, Nihal, "Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Yurttaşlık Kanunu'na ilişkin kritik inceleme", Kıbrıs Türk federe

tarihinden itibaren bir yıl içerisinde Türk yurttaşlığını seçebilmelerine imkan tanınmış, bu hakkı kullanmaları halinde ise, bir yıl içerisinde adayı terk etmeleri gerektiği düzenlenmiştir.⁹⁸ Türk yurttaşlığını tercih edenler Türkiye'ye göç etmeye başlamış ve bu durum 1940'lı yıllara kadar devam etmiştir. Türk yurttaşlığını tercih ederek Adadan ayrılmaların başlaması ile birlikte, Adadaki Türk nüfusu da, Rum nüfusu karşısında azalma göstermiştir.⁹⁹

Geçen zaman içinde Ada'da huzursuzluklar baş gösterince, Rumların Enosis hayali ve Türklerin Taksim tezine karşı ortak paydada buluşması babında Ada'nın bağımsızlığı fikri ortaya çıkmıştır. Bu fikir, İngiltere, Yunanistan, Türkiye ve ABD tarafından da benimsenmiş ve böylelikle Zürih, Londra ve Lefkoşa Anlaşmaları imzalanmıştır. Bu anlaşmaları Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'ın yanı sıra her iki toplum da eşit statüde kurucu ortak olarak imzalamış ve böylelikle adaya bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyeti statüsü kazandırılmıştır.¹⁰⁰

Bu anlaşmalar dahilinde yurttaşlıkla ilgili düzenlemeler Tesis Anlaşması'nın 6. maddesi tahtında anlaşmanın D ekinde yer almıştır¹⁰¹. 1959 Zürih-Londra anlaşmalarının yürürlüğe girmesi ile kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bir anayasası olması gerekliliği de hâsıl olmuştur. Bu bağlamda hazırlanan Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın 198. maddesinin (a) bendi uyarınca yurttaşlıkla ilgili düzenlemelerin yeni bir yurttaşlık yasası hazırlanıp yürürlüğe girinceye kadar, Tesis Anlaşması'nın D ekindeki düzenlemeler tahtında ele alınacağı vurgulanmıştır. (b) bendinde ise, Anayasa'nın yürürlüğe girdiği tarihte veya sonrasında Kıbrıs'ta doğan herhangi bir

---

Devleti'nin Milletlerarası Hukuka İlişkin Bazı Sorunları, Sempozyum 6-7 Mayıs 1982, İstanbul 1983, s. 69-70.

⁹⁸ Turhan, Turgut, *KKTC Yurttaşlık Hukuku*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002, s. 5.

⁹⁹ Özersay, Kudret, *Kıbrıs Sorunu Hukuksal Bir İnceleme*, ASAM, Ankara, 2002, s. 3.

¹⁰⁰ Özarslan, Bahadır Bumin, *Uluslararası Hukuk Açısından Kıbrıs Sorunu ve Avrupa Birliğinin Yaklaşımı*, IQ Yayıncılık, İstanbul, 2007, s. 44.

¹⁰¹ Bkz. çevrimiçi: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20382/v382.pdf>, E.T: 30.01.2021.

şahsın doğum tarihinde hayatta olan babası Kıbrıs Cumhuriyeti yurttaşı ise, Tesis Anlaşması'nın D eki uyarınca Cumhuriyet yurttaşlığını kazanacağı yönünde düzenleme yer almıştır.¹⁰²

28 Temmuz 1967 tarihinde yürürlüğe giren 43/1967 sayılı Kıbrıs Yurttaşlık Yasası, yurttaşlığın yasa ve yetkili makam kararı ile kazanılmasını düzenlemiş, öte yandan Tesis Anlaşması, D eki uyarınca kazanılan yurttaşlığı ise diğer kazanma yolları olarak kabul etmiştir.¹⁰³

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasının üzerinden yaklaşık 3 yıl geçtikten sonra 1963 olayları ile birlikte Makarios'un Anayasa'nın bazı temel maddelerini yürürlükten kaldırması ve akabinde 67 olayları ile Kıbrıs Türk toplumu geçici Kıbrıs Türk Yönetimi'ni ilan etmiş, bilahare alınan bir karar neticesinde ise Kıbrıs Geçici Türk yönetimi, Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi olarak değişmiştir ve bu değişiklikte birlikte 43/1967 sayılı Yurttaşlık Yasası yerine 3/1975 sayılı Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Yurttaşlık Kanunu yürürlüğe girmiştir.¹⁰⁴

3/1975 sayılı Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Yurttaşlık Yasası, 43/1967 sayılı Kıbrıs Yurttaşlık Yasası'nın Türkçeye çevirisi mahiyetindedir. Ancak yasa Türk yönetimince hazırlanırken bir takım küçük değişiklikler yapılarak, Otonom Türk Yönetimi, Rum İdaresi'nin 43/1967 sayılı Kıbrıs Yurttaşlık Yasası tahtındaki işlemlerine ancak bu yasayı geriye dönük olarak kendi meclisinden geçirmek suretiyle meşruiyet kazandırabileceğini düşünmüştür.¹⁰⁵

Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi'nin almış olduğu karar doğrultusunda 13.02.1975 tarihinde Kıbrıs Türk Federe Devleti ilan edilmiş, 3/1975 sayılı yasa Kıbrıs

---

¹⁰² Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası md. 198. bkz. çevrimiçi: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20382/v382.pdf>, E.T: 30.01.2021.

¹⁰³ Uluocak, s. 80.

¹⁰⁴ Toluner, Sevim, *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletlerarası Hukuk*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1977, s. 240-242.

¹⁰⁵ Uluocak, s. 102-103.

Türk Federe Devleti döneminde de yürürlükte kalmış; ancak, Federe Devletin Anayasası'nda yurttaşlıkla ilgili düzenleme yapılmıştır. Yurttaşlığın ancak yasada yer alan koşullarla kazanılıp kaybedileceğini ve hiçbir yurttaşın vatana bağlılıkla bağdaşmayan eylemlerde bulunmadıkça yurttaşlıktan çıkarılamayacağı düzenlemiştir.¹⁰⁶ Kıbrıs Türk Federe Devleti ise yerini 15.11.1983 tarihinde KKTC'ye bırakmış ve 1985 yılında KKTC Anayasası Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.¹⁰⁷

KKTC Yurttaşlık Hukukunun kaynaklarını, KKTC Anayasası'nın 67. maddesine, 25/1993 sayılı Yurttaşlık Yasası¹⁰⁸ ve bu Yasaya dayalı olarak çıkarılan 329 sayılı KKTC Yurttaşlık Tüzüğü oluşturmaktadır.¹⁰⁹

KKTC hukukunda, birçok dalda yer alan mevcut düzenlemelerin İngiliz hukukundan esinlenerek ele alındığı, aynı durumun Yurttaşlık hukuku açısından da geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle, Yurttaşlık Yasası'nda yer alan ve bu çalışmanın konusunu teşkil eden doğum yeri esasından hareketle yurttaşlığın kazanılması, bu duruma bir örnektir.¹¹⁰

3.2 KKTC Anayasası'nda Yurttaşlık

KKTC Anayasası'nın Yurttaşlıkla ilgili düzenlemesi 4. Bölümde Siyasal Haklar ve Ödevler başlığı altında yer almaktadır. Anayasa'nın 67. maddesinde hüküm altına alınan KKTC yurttaşlığı 5 fıkra halinde düzenlenmiştir. İlgili madde irdelendiğinde, kimlerin KKTC yurttaşı olduğuna ilişkin çerçeve bir düzenleme

---

¹⁰⁶ Kıbrıs Türk Federe Devleti Anayasası md. 53, bkz. çevrimiçi: <https://mahkemeler.net/cgi-bin/anayasa.aspx>, E.T: 01.02.2021.

¹⁰⁷ KKTC Anayasası, 07.05.1985 tarihli Resmi Gazete.

¹⁰⁸ KKTC Yurttaşlık Yasası için bkz. çevrimiçi: <https://mahkemeler.net/cgi-bin/elektroks.aspx>, E.T: 30.01.2021.

¹⁰⁹ 329 Sayılı KKTC Yurttaşlık Tüzüğü için bkz. çevrimiçi: http://mevzuat.kamunet.net/mmd/tuzukler_htm/k/Kuzey_Kibris_Turk_Cumhuriyeti_Yurttaslik_Tuzugu.pdf, E.T: 30.01.2021.

¹¹⁰ Özkan, Işıl, "KKTC Yurttaşlık Hukuku", MHB, Cilt: 23, Sayı: 1-2 2003: Prof. Dr. Gülören Tekinalp'e Armağan, s. 925.

yerine, daha kapsamlı bir düzenlemenin yer aldığını görmek mümkündür. 67. maddenin 1. fıkrasına bakıldığında; 1960 tarihli Kuruluş Andlaşması'na bağlı olan "D" ekine göre KKTC yurttaşlığını kazanmış ve yine 15 Kasım 1983 tarihi itibarıyla KKTC sınırları dahilinde yaşayıp, 15 Kasım 1983'ten önce, Kıbrıs Türk Federe Devleti yurttaşı olmuş kişilerin yurttaş oldukları düzenlenmiştir. 67. maddenin 2. fıkrasında ise; 1960 Kuruluş Andlaşmasına bağlı "D" Ekine göre KKTC yurttaşlığı hakkına sahip olup da, KKTC sınırları dışında bulunan Türk asıllı Kıbrıslıların, KKTC yurttaşlığını kazanma hakları mahfuz tutulmuştur. 67. maddenin 1.fıkrası'nın a ve b bendleri ve 2. fıkrasındaki düzenlemeler adanın siyasi geçmişinden hareketle kaleme alınmıştır. Kıbrıs'ın siyasi geçmişinde yer alan farklı oluşumlar ve bunlara bağlı oluşan idare şekilleri neticesinde, ilgili dönemlerde içinde bulunulan koşullardan türeyen bir takım gereksinimler birbiri ardına farklı idarelerin kurulmasına sebebiyet vermiştir. Nitekim son olarak kurulan KKTC, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin egemenliğini kısmen de olsa kullanılabilir hale gelmiş ve KKTC, önceki egemen devletin yani Kıbrıs Cumhuriyeti'nin vatandaşlığında olanların kendi vatandaşlığına geçmiş sayılacağı yönünde Anayasa'nın 67. maddesinin 1. ve 2. fıkrasında düzenlemeler getirmiştir. Bu durum devletler arası ardıllık durumunun bir yansımasıdır.¹¹¹

67. maddenin 3. fıkrasının (a) bendinde; yurttaşlığa hak kazanıp da yurttaş olamadan vefat eden bir baba veya ananın çocukları ile bunların dul eşlerinin başvurmaları halinde KKTC yurttaşlığını alabilme hakları olduğu yönünde düzenleme yapılmıştır. 3. fıkranın (b) bendinde; ana veya babasından herhangi birinin KKTC yurttaşı olduğu ve 15 Kasım 1983 tarihinden sonra KKTC'de doğan çocukların KKTC yurttaşı oldukları düzenlenmiştir. Burada dikkat çeken husus, KKTC Yurttaşlık

---

¹¹¹ Devletlerin ardıllığının bu ahvaldeki tanımı “var olan bir devletin egemenliği altında bulunan ülkenin bölünmesi yoluyla iki ya da daha çok sayıda devletin oluşmasıdır” şeklindedir. Bkz. Rona, Aybay, ve Nimet, Özbek, *Vatandaşlık Hukuku*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015, s. 263.

Yasası'nın 4. maddesinde düzenlenen doğum yoluyla soy bağı esasından hareketle KKTC sınırları içinde veya dışında doğan çocukları için yurttaşlığın kazanılması zaten mümkün kılınmışken, Anayasa'da hangi saikten hareketle KKTC'de doğan çocuklarla bu durumun sınırlandırıldığına anlam verebilmek mümkün değildir. Yine, yasada düzenlenen bir hükmün Anayasa altında neden yeniden düzenlenmiş olduğu da ayrı bir belirsizlik yaratmaktadır.

Bu çalışmanın konusu olan ve daha detaylı şekilde irdelenecek olan doğum yeri esasının KKTC hukukunda ilk hareket noktası olan düzenleme ise 3. fıkranın (c) bendinde yer almaktadır. Bu bende göre; 15 Kasım 1983 tarihinden sonra KKTC yurttaşı olmayan ana veya babanın, KKTC'de doğan çocuklarının yurttaşlığa alınmaları, uluslararası hukuk kurallarına uygun düşecek şekilde yasa ile düzenlenmektedir. İçerik olarak bakıldığında, soy bağı bağı esası ile kazanımın temel ilke, doğum yeri esasının ise ikincil bir mahiyette olduğu, doğum yeri esasına göre vatandaşlık kazanılmasının ancak uluslararası hukuka uygun olarak yasa ile düzenlenir ibaresinden yola çıkarak anlaşılmaktadır.¹¹²

67. maddenin 4. fıkrasında, KKTC yurttaşı veya Kıbrıs'lı Türk baba veya anadan doğum yoluyla kazanılan yurttaşlıktan kimsenin çıkarılamayacağı düzenlemesine yer verilmiş ve KKTC Yurttaşlık Yasası'nın 18. maddesinde de yer alan bir düzenleme olan, sonradan kazanılan yurttaşlık için çıkarma kararının söz konusu olabileceği belirtilmiştir. Doğum yoluyla ana veya babadan soy bağı esasından hareketle KKTC yurttaşlığını kazananların yurttaşlıktan çıkarılamayacağına ilişkin bu düzenlemede, doğum yeri esasıyla ilgili kazanım halleri ile ilgili olarak herhangi bir ibarenin yer almadığını da belirtmekte fayda vardır. 67. maddenin 5. fıkrasında ise yurttaşlığın, bu maddenin tüm kuralları dahilinde, yasada belirtilen şartlar tahtında

---

¹¹² Perçin, Gizem, "Kuzey Kıbrıs ve Türk Vatandaşlık Hukuklarına İlişkin Bir Karşılaştırmalı Hukuk Çalışması", TAAD, Yıl:7, Sayı: 27, 2016, s. 222.

kazanılıp kaybedilebileceği, yani; herhangi bir yasal gerekçeye dayanmaksızın hiçbir makam veya merciinin KKTC yurttaşlığını kazandırmayacağı ve KKTC yurttaşlığına son verilemeyeceği düzenlenmiştir.¹¹³

3.3 KKTC Yurttaşlık Yasası

1993 tarihinde yürürlüğe giren KKTC Yurttaşlık Yasası'nda yurttaşlığın kazanımı ya yasa yolu ile ya da Bakanlar Kurulu kararı veya Bakanlık kararı ile mümkündür. Yasa Yolu ile yurttaşlığın kazanımı; doğum yolu, 15 Kasım 1983 tarihinde KKTC'de yerleşik olma, evlat edinme, doğum yeri ve evlenme olmak üzere dört türdür. Yetkili makam kararı ile kazanma hallerinde talep şart iken, yasa yolu ile kazanımda kişinin talebi söz konusu değildir. Yasa yolu ile kazanım hallerinde kişi iradesine bakılmaksızın vatandaşlığın tevcih edilmesi söz konusudur. Yurttaşlığın kazanılma anı doğumla başlamaktadır. Bir kişiye yurttaşlık verilmesinde en uygun zaman ve en kesip sebep; doğumdur.¹¹⁴

Asli yurttaşlığın, kişinin doğumundan dolayı, doğum anında kazandığı yurttaşlık olduğuna bu çalışmanın önceki bölümlerinde yer verilmiş olup, asli yurttaşlığın ancak soy bağı veya doğum yeri esasından hareketle kazanıldığı incelenmiştir. KKTC Yurttaşlık Yasası'nın 4. maddesinde KKTC yurttaşlığının soy bağı esasından hareketle asli kazanım şekline yer verilmiştir. Yasanın tefsir kısmında çocuk kavramının tanımı yer almaktadır. Yasa'ya göre çocuk; evlilik birliği içinde doğmuş çocuktur. Buradan da anlaşılacağı üzere, yasa bu noktada evlilik birliği içinde Kıbrıslı Türk anadan doğmuş veya Kıbrıslı Türk babadan olmuş çocuklara, soy bağı

---

¹¹³ Yasallık ilkesi için bkz. Nomer, s. 48.

¹¹⁴ Nomer, s. 43-53.

esasından hareketle KKTC yurttaşlığını kazanma hakkı tanımıştır. Bu durumda evlilik dışı doğan çocuklarla ilgili bir belirsizlik söz konusudur.¹¹⁵

Bu noktadaki açığı ise Fasıllık 278 Evlilik Dışı Çocuklar Yasası'nın 3. maddesi gidermektedir. Bu madde uyarınca evlilik dışı dünyaya gelen bir çocuk, anası ve anasının kan hısımlarından dolayı, yasal bir çocuğun yasal statüsüne sahip olmaktadır.¹¹⁶ Yasaya göre, asli yurttaşlığın kazanılma yollarından bir diğeri ise, bu çalışmanın konusunu oluşturan doğum yeri esasıdır. KKTC Yurttaşlık Yasası'nın 6. maddesinde düzenlenen hüküm uyarınca; ana veya babası yabancı uyruklu olup, KKTC'de doğan çocuklar, ilgili ülkeler arasındaki mütakabiliyet esaslarına göre, doğum anından itibaren KKTC yurttaşı sayılmaktadır. Mütakabiliyet dışında tutulacak ülkelerle ilgili kararın ise Bakanlar Kurulu tarafından verileceği belirtilmiştir. Yasada ayrıca KKTC'de bulunmuş sahipsiz çocukların da aksi sabit olmadıkça KKTC'de doğmuş sayılacakları 6. maddenin (2).fıkrası altında düzenlenmiş ve böylelikle KKTC'de bulunmuş sahipsiz çocukların da doğum yeri esasına göre KKTC yurttaşı olacağı belirtilmiştir.¹¹⁷ Yasa'nın 6. maddesinde ileri sürülen hükümden hareketle, doğum yeri esası ile KKTC yurttaşlığını kazanabilmek için; KKTC'de doğmak, ana veya babası yabancı olmak ve mütakabiliyet koşulunun sağlanması gerekmektedir. Bahsedilen her üç koşulun da gerçekleşmesi durumunda, doğum yeri esasından hareketle KKTC yurttaşlığı kazanılabilmektedir.

3.3.1 KKTC'de Doğmak

Yurttaşlığın kazanılma anı doğumla başlamaktadır. Bir insana yurttaşlık verilmesinde en uygun zaman ve en kesin sebep doğumdur.¹¹⁸ Doğum yeri esasının

---

¹¹⁵ Alibaba, Arzu, "A Comparative Study Regarding the Acquisition of Citizenship: The European Convention on Nationality and the Law of the TRNC", MHB, Cilt: 37, Sayı: 2, 2017, s. 44.

¹¹⁶ Fasıllık 278 Evlilik Dışı Çocuklar Yasası için bkz çevrimiçi: <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/elektroks.aspx>, E.T: 01.01.2021.

¹¹⁷ Alibaba, s. 46.

¹¹⁸ Nomer, s. 43.

temelini çocuğun doğmuş olduğu ülke oluşturmaktadır. Çocuk ülkesinde doğduğu devletin yurttaşlığını bu esastan hareketle doğum anından itibaren kazanmaktadır. TVK'da olduğu gibi (Türkiye'de doğma şartının aranması), KKTC Yurttaşlık Yasası'ndaki düzenleme de çocuğun KKTC'de doğmuş olması şartı aranmaktadır.¹¹⁹

Doğum yerinde bir ülkenin sınırlarını belirlemek önem arz etmektedir. KKTC'nin kara ülkesinin, kara sularının ve bunların üzerinde kalan hava sahasının KKTC'ye dâhil olduğu sarihtir.¹²⁰

Ayrıca gerek deniz gerekse hava gemisi olsun, nerede bulunduğu bakılmaksızın KKTC Savaş gemilerinde, açık denizlerde ve bu denizlerin üzerindeki hava sahasında seyreden KKTC bayrağı taşıyan ticari deniz ve hava gemilerinde, KKTC limanlarında bulunan yabancı deniz ve hava gemilerinde, yabancı devlet karasularının limanı sayılmayan yerleri ile bunların üzerinde seyreden KKTC bayrağı taşıyan ticari deniz ve hava gemilerinde doğan çocuklar KKTC'de doğmuş sayılırlar.¹²¹

3.3.2 Yabancı Uyruklu Bir Ana veya Babadan Olmak

25/1993 sayılı Yurttaşlık Yasası'nın 2. maddesinin (1). fıkrasının tefsir kısmındaki yabancı tanımına baktığımızda, KKTC yurttaşı olmayan bir kişiyi anlattığını görmekteyiz.

Bu çalışmada daha önce de incelendiği üzere, 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 8. maddesinde yer alan doğum yeri esasındaki düzenlemeye göre; Türkiye'de doğan ve yabancı anne ve babasından dolayı herhangi bir ülkenin vatandaşlığını kazanamayan çocuk doğumdan itibaren Türk vatandaşı olacaktır hükmüne bakıldığında, KKTC Yurttaşlık Yasası ile özellikle vatansızlığı önleme

---

¹¹⁹ Turhan, s. 29.

¹²⁰ Göger, Erdoğan, *Türk Tabiiyet Hukuku*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1979, s. 50-51.

¹²¹ Turhan, s.30.

noktasında ayrıştığı görülmektedir. TVK’da yer alan düzenlemeye göre esas gaye, uluslararası hukuk açısından da istenmeyen bir durum olan vatansızlığın önlenmesiyken, KKTC Yurttaşlık Yasası’nda, KKTC’de doğanların, ana veya babasından yurttaşlık alamaları durumuna ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

Ancak KKTC Yurttaşlık Yasası’nda doğum yeri esasına yer verilmiş olsa da, KKTC’de doğup ana ve babasından vatandaşlık alamayan çocukların, doğum yeri esası ile yurttaşlık edinmesine ilişkin bir düzenleme mevcut değildir. Diğer bir deyişle, KKTC’de doğup, doğum yeri esasından hareketle KKTC yurttaşlığını kazanacak olan çocukların, ana ve babasından doğum esnasında yurttaşlık kazanmamış olması yönündeki şart aranmamaktadır. Bu da vatansızlığın önlenmesi açısından tehlikeli bir durum arz etmektedir.¹²²

Bu ahvalde KKTC hukukunda doğum yeri esasının Türk hukukundaki gibi yurttaşlık edinme hususunda soy bağı esasına kıyasla istisnai bir yol olduğunu söylemek doğru olmaz. KKTC’de var olan doğum yeri esasının, en az soy bağı esasına kadar önemli bir role sahip olduğu görülmektedir.¹²³ Direktif ilkelere göre, doğum yeri esasından hareketle yurttaşlık kazanan bir kişinin doğumdan başlayarak yurttaş olması sadece vatansızlığı önleyici doğum yeri esasına has bir uygulamadır. Hal böyle iken, KKTC’de doğum yeri esasından hareketle yurttaşlığın kazanılmasında, yabancı uyruklu bir ana veya babadan dolayı vatandaşlık kazanılamaması şartı aranmamakta, sadece yabancı bir ana veya babadan doğma şartının araması, herkesin sadece bir vatandaşlığı olmalıdır direktif ilkesine ters düşmektedir. Bu durumda, KKTC’de doğan bir çocuk, ana veya babasından yurttaşlık kazanmış olmasına rağmen, sırf

---

¹²² Dolunay, Ayhan, “*Vatandaşlık Hukuku Temel İlkelerinin Türk Hukuku ve Kıbrıs Türk Hukuku Açısından Değerlendirilmesi*”, TBBD, 2016, Sayı: 122, s. 387.

¹²³ Perçin, s. 225.

KKTC’de doğmasından dolayı, aynı zamanda KKTC yurttaşlığını da kazanarak, çifte yurttaşlığa (*multi nationality*) sahip olabilmektedir. Çok vatandaşlık, bir kişi üzerinde, birden fazla devletin vatandaşlık iddiasında bulunmasıdır.¹²⁴

3.3.3 Mütakabiliyet Şartı

Devletler özel hukukunda sıklıkla kullanılan kavramlardan olan mütakabiliyet, “en az iki devlet arasında uygulanan ve bir ülkede diğerinin vatandaşlarına aynı mahiyette hakların tanınması”ni ifade eden bir prensiptir.¹²⁵ Mütakabiliyet (karşılıklılık) ilkesi, devletlerin kendi ülkelerinde bulunan yabancılara tanıdığı haklara ilişkin bir ilke olmakla birlikte, devletler arasındaki eşitlik esasına dayanmaktadır.¹²⁶

Mütakabiliyet ilkesinin fonksiyonel olabilmesi için iki devletin varlığı ve bir devlet yurttaşının, diğer devletin ülkesinde bir haktan yararlanabilmesi, bir yurttaşın da aynı şekilde bahse konu ilk devlet ülkesinde aynı türde haktan yararlanmasının temini gerekmektedir. Ancak KKTC’ne uygulanan ambargolar bir yana, uluslararası hukuk nezdinde hala tanınmayan bir ülke olması, mütakabiliyet şartının uygulama alanı bulmasına engel teşkil etmektedir. Nitekim bu şartın mevcut durumda KKTC’ni tanıyan tek devlet olan Türkiye Cumhuriyeti ile gerçekleşmesi söz konusudur. Bu durumda doğum yeri esasından hareketle KKTC yurttaşlığının kazanımını düzenleyen 6. madde, sadece ana veya babası Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı olan ve KKTC’de doğan çocuklar için işlevsel olacak, bunun dışındaki yabancılar açısından şu an için uygulama alanı bulamayacaktır.¹²⁷

Bu durumda, yasada aranan mütakabiliyet şartına göre, KKTC’de doğup ana ve babasından yurttaşlık kazanamamasına rağmen, mütakabiliyet koşulu

¹²⁴ Turhan ve Tanrıbilir, s. 32; Özkan, s. 920.

¹²⁵ Çelikel, Aysel ve Gelgel, Günseli Öztekin, *Yabancılar Hukuku*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2014, s.60.

¹²⁶ Yılmaz, Alper Çağrı, "6302 sayılı kanun hükümleri uyarınca yabancı gerçek kişilerin Türkiye’de taşınmaz edinimi", GÜHFD Cilt: 17, Sayı: 1-2, 2013, s.1101.

¹²⁷ Özkan, s. 921.

gerçekleşmediğinden vatansız kalacak çocuklar olabileceği gibi, mütakabiliyet şartının gerçekleşmesinden ötürü KKTC yurttaşlığını da kazanarak çifte yurttaşlık kazanmış çocuklar da olacaktır.¹²⁸

Bir diğer açıdan bakacak olursak, bu düzenlemenin daha ziyade evlilik dışı doğan çocuklar için fayda sağladığı görülmektedir. KKTC’de doğup, ana ve/veya babası ile evlilik dışı doğmaları nedeni ile nesep bağı kurulamayan, yani baba KKTC yurttaşı-ana yabancı veya ana KKTC yurttaşı-baba yabancı olduğu hallerde, KKTC’de evlilik dışı doğmuş çocuklar (yasanın tefsir kısmındaki çocuk tanımında evlilik birliği içinde doğmuş çocuktan bahsedildiği cihetle) normal şartlarda KKTC yurttaşlığını kazanamayacak oldukları halde, bu düzenleme ile ana veya babalarının yabancı olmasından ötürü doğum yeri uyarınca KKTC yurttaşlığı kazanabilmektedirler.¹²⁹

Kıbrıs’ın bir ada ülkesi olması ve geçmişten bugüne nüfus hareketliliği bazında göç veren bir ülke olması nedeni ile kalabalık popülasyona sahip olmadığı bir gerçektir. Aslında bu gerçek tarihsel bir realitenin günümüze yansımaları ya da devamı mahiyetindedir. Tarihte Adadaki Türkler’in Rumlar’a karşı azınlık statüsüne sokulmaya çalışılması, Türkleri Ada’daki Türk nüfusun artmasına yönelik bir nüfus politikası gütmeye itmiştir. Bu nedendir ki, Yasa’nın soy bağı esası kadar önem verilen doğum yeri esasını düzenleyen 6. maddesi geçmişten gelen bu içgüdü ile hareket etmenin bir sonucudur denilebilir. Yani, doğum yeri esasının düzenlemesindeki gaye, vatansızlığı önlemekten ziyade nüfus artışına yardımcı olmaktır.⁴¹

Doğum yeri esasındaki asıl gayenin daha ziyade KKTC Yurttaşlığı kazandırarak nüfus artışına katkı sağlamak olduğu düşünülürse, bu esasa mütakabiliyet gibi siyasi nitelikli bir koşul getirerek işlevselliğini yitirmesine

---

¹²⁸ Alibaba, s. 39.

¹²⁹ Turhan, s. 32.

sebebiyet verdiğini de anlayabilmek mümkün değildir. Daha önce de belirtildiği üzere bu durum, doğum yeri esasının bu düzenlemedeki hedefi olan nüfus politikasından uzaklaşılmasına sebebiyet vermektedir. Yasa koyucunun tamamen siyasi nitelikli bir önlem olan mütakabiliyet şartını getirmekle neyi murat ettiği anlaşılammaktadır. Bir ihtimal, KKTC'nin bu yolla dolaylı olarak tanınmasını sağlamak amacı güttüğünü düşünecek olursak, bunun bir ütopya olmaktan öteye gidemeyeceği ortadadır.¹³⁰

Doğum yeri esasını düzenleyen Yasanın 6. maddesinin 2. fıkrasında ülkede bulunmuş sahipsiz çocuklarla ilgili “mütakabiliyet” koşulunun aranıp aranmayacağına ilişkin herhangi bir içeriğe de yer verilmemiştir. KKTC’de bulunmuş sahipsiz çocukların, sahipsiz olmaları nedeniyle, anne ve babalarının vatandaşlığını tespit etmek mümkün olmadığından, mütakabiliyet koşulunun aranması da söz konusu olmayacaktır.¹³¹

3.4 329 Sayılı KKTC Yurttaşlık Tüzüğü

KKTC Yurttaşlık Yasası'nın 12. ve 25. maddeleri uyarınca KKTC Yurttaşlık Tüzüğü hazırlanmıştır. 19 maddeden oluşan Tüzüğün amaç kısmına bakıldığında, KKTC yurttaşlığının kazanılması ve kaybedilmesine ilişkin şekil şartlarıyla ilgili (başvuru formu, resmi belge, vs.) evrakların tespiti ve yurttaşlıkla ilgili tüm işlemlerle ilgili kuralların tespitini yapan bir tanımlamaya yer verilmiştir. Her ne kadar tüzüğün amaç kısmında yurttaşlıkla ilgili kuralların tespitinin yapıldığı yönünde bir açıklama yer alsa da, içerik olarak tüzükte bu yönde bir düzenleme yer almamaktadır. Tüzük, yasanın uygulanmasına yönelik bir pusula olma niteliğinden çok uzak olması nedeniyle, TVK uygulama yönetmeliği¹³² gibi yol gösterici bir muhteviyata sahip değildir. Bu bağlamda, Tüzüğün esas kapsamı, yurttaşlık başvurusu esnasında

¹³⁰ Turhan, s. 33-34 vd. Perçin, s. 225.

¹³¹ Perçin, s. 226.

¹³² TVK Uygulama Yönetmeliği için bkz. çevrimiçi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/04/20100406-9.htm>, E.T: 01.02.2021.

kullanılacak evraklarla ilgilidir.¹³³ Değişen ekonomik şartlar çerçevesinde bu rakamın da yılsonlarında revize edilerek artış gösterdiği görülmektedir. Bakanlar Kurulu KKTC Yurttaşlık Yasası'nın 25(5) maddesinin vermiş olduğu yetki ile KKTC Yurttaşlığının kazanılması ve kaybedilmesi ile ilgili yapılacak başvuru sırasında gerekli olan her bir belge için harç miktarında değişiklikler yapmaktadır. Buna göre 24.12.2008 tarihinde yayınlana Resmi Gazete'de ilan edilen harç miktarı 48 TL iken, 17.12.2009 tarihinde bu rakam 50 TL, 21.12.2010 tarihinde 52 TL, 27.12.2011 tarihinde 58 TL, 25.12.2012 tarihinde 61 TL, 11.2.2014 tarihinde 66 TL olarak belirlenmiştir. 31.12.2019 tarihinde yayınlanan resmi gazetede ise harç miktarı 130 TL olarak değiştirilmiştir. Önceki yıllarda 2-6 TL arasında artış yapılırken ilgili dönemin kabinesinin hangi gerekçeye dayanarak harçlarla ilgili 2014'den 2019'a neredeyse iki katı bir artış yapmış olduğu anlaşılamamaktadır. Tüzüğün 6. kısmında yer alan "Son Kurallar" bölümünden sonra ise form örneklerine detaylı şekilde yer verildiği görülmektedir. KKTC Yurttaşlık Yasası'nın uygulama esasları yerine, daha çok matbu formların yer aldığı Tüzüğün, bu bağlamda yol gösterici nitelikte olmadığını söylemek mümkündür.

3.5 KKTC Yurttaşlık Yasa Tasarısı'nda Doğum Yeri Esası

Dünyada birçok ülkenin yurttaşlık yasalarında değişiklikler yapması ve yurttaşlık kazanım şartlarını katılaştırması, gelişen dünyada ulaşım sektöründeki hızlı değişimlere bîanen olmaktadır. Çünkü eski yıllara kıyasla artık insanların ülkelerinden başka ülkelere göç etmesi oldukça kolaylaşmıştır. 2004 yılında Annan Planı'na evet denmesi sonucunda inşaat sektöründe meydana gelen hızlı gelişimler de, ülkedeki yabancı iş gücünün artmasına neden olmuştur. Ülkeye gelen yabancı iş gücü ile birlikte

---

¹³³ Tüzüğün 17. maddesi'nde KKTC Yurttaşlığı'nın kazanılması ve kaybedilmesi ile ilgili başvuru (dilekçe) kayıt, beyanname, kaydın tasdikli bir suretinin verilmesi, her türlü belgenin her biri için tahsil edilecek olan harç miktarı belirlenmiştir.

yurttaşlık talebinde artış olmuştur. Hal-i hazırda yürürlükte olan Yurttaşlık Yasası'nda yurttaşlığın kazanımı daha ziyade siyasilere takdir yetkisine bırakılmış durumdadır. Böylesi bir durum da, yurttaşlığa alınacak kişiler açısından gayri adil sonuçlar doğurmakta ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiği yönünde yorumlanmaktadır.

KKTC Yurttaşlık Yasa Tasarısı'nın "genel gerekçeler" kısmında, tüm bu sayılan gerekçeler tahtında, yürürlükte olan Yasa'da değişiklik yapılması gerekliliği doğduğundan bahsedilmektedir.¹³⁴Tasarı'nın genel gerekçesinin, uluslararası hukukla uyum hedefi içerisinde olduğu görülmektedir.¹³⁵

Tasarı'nın 11. maddesinde, doğum yeri esasından hareketle vatandaşlık kazanılmasına dair hüküm yer almaktadır.¹³⁶

Tasarı'nın 11. maddesinde düzenlenen "Doğum yeri esasına göre yurttaşlığa alınma" başlığı altındaki düzenlemeyi incelediğimizde, Türk Vatandaşlığı Kanunu ve

---

¹³⁴ KKTC Yurttaşlık Yasa Tasarısı için bkz. çevrimiçi: <http://www.cm.gov.nc.tr/YasaTasariOneriForm>, E.T: 30.01.2021.

¹³⁵ Tanrıbilir, Feriha, "Vatandaşlık Hukukuna Hâkim Olan İlkeler", *TC-KKTC Karşılaştırmalı Vatandaşlık Hukuku Sempozyumu Bildirileri ve Tartışmaları*, DAÜ Basımevi, Gazimağusa, 2016, s.7.

¹³⁶ "Doğum Yeri Esasına Göre Yurttaşlığa Alınma" başlığı altında düzenlenen 11. madde:

(1) "Bu Yasa yürürlüğe girilmeden önce, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde doğan yabancılar, aşağıdaki koşulları haiz olmaları ve reşit olduktan sonra iki yıl içinde başvurmaları halinde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşlığına alınabilirler:

(A) Doğduğu tarihten 17 yaşını dolduruncaya kadar Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yaşamış olmak,

(B) Kişinin reşit olduğu tarihten önce anne veya babasının üç yıl Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yasal olarak ikamet etmesi;

(C) Reşit oluncaya kadar yılda yüz yirmi günden fazla yurtdışında bulunmamak, Ancak askerlik veya üniversite eğitimi için yurtdışında geçen süre kesinti sayılmaz.

(Ç) Millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak,

(D) Genel sağlık bakımından tehlike teşkil eden hastalığı bulunmamak,

(E) İyi ahlâk sahibi olmak.

(2) Bu madde uyarınca yurttaşlığa başvuran kişilerin yurttaşlığa alınacakları tarihe kadar geçirecekleri sürede yukarıdaki (1)'inci fıkranın (B), (C), (Ç), (D) ve (E) bendlerinde öngörülen koşulları haiz olmaları gerekir.

(3) Bu madde uyarınca Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşlığına alınan kişinin eşi bu Yasanın 10'uncu maddesinin koşullarını taşıması ve başvurulması halinde, Bakanlık tarafından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşlığına alınabilir.

(4) Bu madde uyarınca Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşlığına alınan kişinin reşit olmamış ve yurtçinde doğmuş olan çocukları için reşit oluncaya kadar başvurulması halinde, yurtdışında doğan çocuklarının yurttaşlığına alınması için ise reşit olmadan önceki bir tarihte Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne anne veya babası ile gelip, beş yıl ikamet etmeleri ve reşit olmadan önce başvurulması halinde, Bakanlık tarafından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşlığına alınabilirler. Bkz. çevrimiçi: <http://www.cm.gov.nc.tr/YasaTasariOneriForm>, E.T: 30.01.2021.

şu an yürürlükte olan Yurttaşlık Yasası hükümlerinden farklı bir içeriğe sahip olduğu görülmektedir. Şöyle ki; Tasarı'da, doğum yeri esası, asli kazanım yolu olarak düzenlenmemiştir.¹³⁷

Tasarıda doğum yeri esası ile vatandaşlık kazanımı sonradan vatandaşlık kazanma yollarından biri olarak düzenlenmiştir. Tasarıdaki bu düzenleme ile birlikte, doğum yeri esası, “yasa gereği” ve “doğum anından itibaren” şeklinde geçen kurallarından uzaklaşarak, yasa gereği yerine “başvuru gereği”, doğum anından itibaren olan düzenleme yerine ise “reşit olduktan sonra” düzenlemesinin yer alması nedeniyle, doğum yeri esasının ruhuna ve yapısına aykırı bir durum ortaya çıkmaktadır.¹³⁸

Doğum yeri esası ile vatandaşlığı kazanmak, sonradan vatandaşlık kazanma yolu ile vatansızlığın önlenmesi kaydı ile Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'ne göre mümkündür.¹³⁹ Ancak tasarıda doğum yeri esasından yola çıkarak vatansızlığı önleyici herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.¹⁴⁰

Tasarıdaki düzenlemeye göre; KKTC'de doğan yabancılar, tasarının yasallaşip resmi gazetede yayımlandıktan sonra yürürlüğe girmesinden önce tasarının 11. maddesinin (1). fıkrasının (A)'dan (E)'ye kadar olan –her iki bend dahil- bendlerinde serdolan koşulları haiz olmaları ve reşit olduktan sonra iki yıl içinde başvurmaları halinde, KKTC yurttaşlığına alınabilirler. Yani bu durumda KKTC'de doğup büyüyen bir yabancı, reşit oluncaya dek ve müteakiben 2 yıl boyunca vatansız kalacaktır. Yasa koyucunun bu düzenlemeyi yaparken hangi saikle hareket ettiğini anlayabilmek

---

¹³⁷ Alibaba, Arzu, “KKTC Hukukunda Yurttaşlığın Kazanılması”, *TC-KKTC Karşılaştırmalı Vatandaşlık Hukuku Sempozyumu Bildirileri ve Tartışmaları*, DAÜ Basımevi, Gazimağusa, 2016, s. 39.

¹³⁸ Turhan, Turgut, “KKTC Yurttaşlık Yasası Yasa Tasarısı Taslağı: Eleştirel Bir Değerlendirme”, *Kıbrıs Gazetesi*, 25.7.2011. s. 2.

¹³⁹ Tanrıbilir, “Vatandaşlık Hukukuna Hâkim Olan İlkeler”, s. 14-15.

¹⁴⁰ Alibaba, “KKTC Hukukunda Yurttaşlığın Kazanılması”, s. 46.

mümkün değildir; çünkü, kişiler ve kişi hakları ile ilgili düzenlemeler yapılırken, hukuki boyutun yanı sıra sosyolojik ve psikolojik boyuların da dikkate alınmak sureti ile değerlendirilmesi gerekmektedir. Düzenlemenin bu hali ile, daha önce de belirtildiği üzere vatansızlığı önlemeye hizmet etmediği aşikâr olmakla birlikte, takriben 19-20 yaşlarına kadar vatansız kalacak olan bir bireyin yaşayacağı hukuki zorluklar ve psikolojik travmanın da ayrı bir anomali yaratacağı kuşkusuzdur. Ayrıca maddeyi yorumlarken dikkat edilmesi gereken bir başka önemli husus ise, yasanın öngördüğü tüm şartlar yerine getirilmiş olsa dahi yetkili makamın takdir yetkisi tahtında bir karar verileceğidir. 11. maddenin (1). fıkrasında “.....başvurmaları halinde, KKTC yurttaşlığına alınabilirler.” cümlesinde “alınırlar” yerine “alınabilirler” kelimesi kullanılarak, yetkili makamın takdir yetkisinin ağırlığı vurgulanmak istenmiştir.

Ayrıca tasarı, yasallaşıp resmi gazetede yayınlanma tarihinden önce doğanlar açısından uygulama alanı bulmaktadır. Bu da hükmün kapsamını daraltıcı niteliktedir, dolayısıyla geçmiş yıllardan bugüne süregelen bir gelenek olan nüfus politikasından artış isteğinin de bu itibarla bozulduğunu söyleyebiliriz. KKTC gibi göç veren bir ada ülkesi için nüfus artışı büyük önem arz etmektedir ve etmelidir. Ancak tasarının mevcut hali ile bu kapsam daraltılarak, daha az sayıda kitleye hitap eder hale getirilmiştir.

Kişinin reşit olduğu tarihten önce anne veya babasının üç yıl Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde yasal olarak ikamet etmesi hükmü ise, yurttaşlığa alınmanın şahsiliği kuralı ile ters düşmektedir. Yurttaşlığa alınma, ilgilinin şahsında var olması gereken ve/veya ilgili tarafından yerine getirilmesi gereken şartlara tabi olmalıdır.¹⁴¹ Burada ise kişinin anne veya babasının da yerine getirmesi gereken bir şart koşularak,

---

¹⁴¹ Tanrıbilir, “*Vatandaşlık Hukukuna Hakim Olan İlkeler*”, s. 15.

kişinin reşit olduğu tarihten önce anne veya babasının üç yıl KKTC’de yasal olarak ikamet etmeleri gerektiği, kişinin yurttaşlık kazanmasının bir koşulu haline getirilmiştir. Bu düzenlemeler tahtında yasa koyucunun “ne kadar az kişi KKTC yurttaşı olursa karımızdır.” mantığı ile hareket ettiği hissiyatı öne çıkmaktadır.

Tasarının 11. maddesinin (4). fıkrasındaki düzenleme ile bu yolla yurttaşlığa alınan kişinin yurt içinde ve yurt dışında doğan çocukları arasında ayırım yapıldığı da ortadadır.¹⁴² Birinci grupta olan yurt içinde doğmuş çocuklar açısından reşit oluncaya kadar başvurmaları halinde, ikinci grupta olan yurt dışında doğmuş çocukların ise, reşit olmadan önce KKTC’ye anne veya babası ile gelip beş yıl ikamet etmeleri ve reşit olmadan önce başvurmaları halinde Bakanlık tarafından KKTC yurttaşlığına alınabilecekleri öngörülmüştür. Burada bu yolla yurttaşlık kazanan kişilerinin yurt içinde doğan çocukları açısından neden daha hafif şartlar aranırken, yurt dışında doğan çocuklar açısından daha ağır şartlara bağlanmış olmasının altında yatan mantığı da anlayabilmek mümkün değildir.

Bunun yanı sıra, reşit oluncaya kadar yılda yüz yirmi günden fazla yurtdışında bulunmamak, seyahat özgürlüğünü kısıtlayıcı bir hüküm olduğu gibi, Millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak, genel sağlık bakımından tehlike teşkil edecek bir hastalığı bulunmamak ve iyi ahlak sahibi olmak gibi klasik vatandaşlığa alınma şartları da 11. madde tahtında aranan koşullar dâhilindedir.¹⁴³

Özetlemek gerekirse, yasa yapmak, hukuki bilgi ve donanımın yanı sıra o toplumun yapısını, dokusunu, yaşayış tarzını, geleneklerini, örf adetlerini de bilmeyi gerektirir. Amacı açık olmayan, anlaşılması güç tabir ve anlatımlar içeren yasaların varlığı hukuk devleti ile bağdaşmaz. Dolayısıyla, tasarı ele alınırken tüm bu hususlara

---

¹⁴² Tanrıbilir, a.g.e. s. 15.

¹⁴³ Alibaba, “KKTC Hukukunda Yurttaşlığın Kazanılması”, s. 64.

dikkat edilmeli, günün şartları, toplum yapısı ve ihtiyaçlarına uygun düşecek şekilde hazırlanmasına azami özen gösterilmelidir. KKTC Yurttaşlık Yasa Tasarısı'nın, yukarıda değinilen gerekçelere binaen, KKTC'nin özellikle nüfus artışı politikasından uzaklaşarak, bilhassa doğum yeri esasına göre yurttaşlığın kazanımı noktasında, yeni yurttaşlıklar verilmesine ilişkin kısıtlayıcı bir içeriğe sahip olması, bugün hala nüfusu net olarak bilinmeyen, takriben 300.000 - 350.000 arası bir rakam telaffuz edilen, KKTC gibi tanınmamış ve ambargolar altında varlığını idame ettirip, kendi yağında kavrulmaya çalışan bir devlet için, ileriki dönemlerde bilhassa bir anlaşma olması durumunda, nüfus politikası açısından tehlike arz eder bir hal alabilir. Bu nedenle, tasarının, yasama organı çatısı altında teknik komitelerce yeniden ele alınıp değerlendirilmesi ve ülke ihtiyaçlarına cevap verici hale getirilmesi fayda sağlayacaktır.

3.6 Sonuç

Bu çalışmada, doğum yeri esasına bağlı olarak vatandaşlığın kazanılması ele alınmış ve bu bağlamda uluslararası hukuk, Türk hukuku ve KKTC hukuku çerçevesinde incelemede bulunulmuştur. Çalışmanın odak noktası doğum yeri esasına dayandığından, bu kavramın, farklı coğrafyalardaki tarihsel gelişim süreci ve uluslararası metinlerdeki işleniş örneklemelerle ele alınmıştır.

Doğum yeri esasından hareketle yurttaşlık kazanılmasının, TVK, uluslararası sözleşmeler ve direktif ilkelerle ayrıştığı noktalar üzerinde durularak, ayrışan noktaların yarattığı sonuçlara parmak basılmıştır. Bu bağlamda, KKTC Yurttaşlık Yasası'nda yasa yolu ile bir asli kazanım yollarından olan doğum yeri esasının vatansızlığı önleyici nitelik taşımadığı, mütakabiliyet şartının gerçekleşmemesinden dolayı vatansızlığa yol açabileceği gibi, yabancı ana veya babadan yurttaşlık kazanılmamış olma şartı aranmadığından çok vatandaşlığa da neden olabildiği

görülmüştür. Bu açıdan, KKTC Yurttaşlık Yasası'nın ilgili uluslararası hukuk metinleri dikkate alındığı zaman ve Türk hukukuna kıyasla, vatansızlığı önlemek konusunda bazı eksiklikler taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma, KKTC'nin Güncel Yurttaşlık Yasa Tasarısı'nı da inceleyerek, Tasarı'da doğum yeri esasının asli kazanım yolu olmaktan çıktığı ve doğum yeri esasından hareketle vatansızlığın önlenmesi noktasında bir düzenlemeye yer verilmediği görülmüştür. Tasarıda ayrıca reşit oluncaya kadar başvuru hakkı tanınmayışına ilişkin düzenlemenin, doğum anında ana veya babasından vatandaşlık kazanamayan kişinin reşit oluncaya kadar vatansız kalmasına yol açtığı sonucuna varılmıştır.

KAYNAKLAR

Aber, Shaina, and Small, Marry, “*Citizen or Subordinate: Permutations of Belonging in the United States and the Dominican Republic*”, JMHS, Vol 1, Issue 3, 2013, p. 76-96.

Alibaba, Arzu, “*KKTC Hukukunda Yurttaşlığın Kazanılması*”, TC-KKTC Karşılaştırmalı Vatandaşlık Hukuku Sempozyumu Bildirileri ve Tartışmaları, DAÜ Basımevi, Gazimağusa, 2016.

Alibaba, Arzu, "A Comparative Study Regarding the Acquisition of Citizenship: The European Convention on Nationality and the Law of the TRNC", MHB, Cilt: 37, Sayı: 2, 2017, p. 34-59.

Alibaba, Arzu and Rodoslu, Kocano, “*The Role of Public Policy in the Enforcement of Foreign Custody Judgments: An Example of Joint Custody in Turkish Law*”, Sustainability, Vol: 12, Issue: 5, 2020, 2060, doi:10.3390/su12052060

Alibaba, Arzu, "Judicial review of decisions regarding citizenship in Turkish Law", The Turkish Yearbook of International Relations Volume: 46, 2015, p.107-131.

Altuğ, Yılmaz, “*Vatansızlar Hakkında İki Birleşmiş Milletler Sözleşmesi*”, İHFKM, Cilt:29, Sayı:1-2, 1963, s. 201-217.

Aybay, Rona, *Vatandaşlık Hukuku*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006.

Aybay, Rona ve Özbek, Nimet, *Vatandaşlık Hukuku*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2015.

Başlar, Kemal, "*Uluslararası Hukukta Erga Omnes Kavramı*", MHB, Cilt 22, Sayı 2, 2002, s.75-100.

Berghuis, Kevin, "*Stopping the Practice of Citizenship for Sale: Birth Tourism In the United States and Canada*", CFIS, August 2020, p.1-8.

Berki, Osman Fazıl, *Devletler Hususi Hukuku*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2017.

Berki, Osman Fazıl, "*Türk Vatandaşlığı Hukukunda Toprak Esasının Gelişmesi*", AÜHFD, Cilt. 27, Sayı. 1, 1970. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, s. 67-75.

Bozatay, Şeniz Anbarlı, "*5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'na göre Türk Vatandaşlığının Kazanılması*", YBD, Cilt: 8, Sayı: 2, 2010.

Cin, Tugay, "*Yunan Vatandaşlık Yasasına Göre Yunan Asıllığının (Vatandaşlığının) Kazanılması*", DEÜHFP, Cilt: 5, Sayı: 2, 2003, s.1-38.

Çelikel, Aysel ve Gelgel, Günseli Öztekin, *Yabancılar Hukuku*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2014.

Doğan, Vahit, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Seçkin Yayınları, Ankara 2017.

Doğan, Vahit ve Şit, Banu, "*Anayasal Vatandaşlık Kavramı*", *Türk Vatandaşlığı Kanununun Tasarısı Sempozyumu*, 29 Şubat 2008.

Dolunay, Ayhan, "*Vatandaşlık Hukuku Temel İlkelerinin Türk Hukuku ve Kıbrıs Türk Hukuku Açısından Değerlendirilmesi*", TBBB, 2016, Sayı: 122, s. 369-416.

Donner, Ruth, *The Regulation of Nationality in International Law*, New York, Brill, 1994.

Erkan, Mustafa, "*Türk Vatandaşlığı Kanununda 7039 Sayılı Kanun ile Yapılan Değişikliklerin İncelenmesi*", MHB, Cilt. 39, Sayı. 2, 2019, s. 415-446.

Erten, Rifat, "*Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı'nın Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına İlişkin Hükümleri Hakkında Değerlendirmeler*", Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 4, 2008, s.36-41.

Göçek, Fatma Müge "*Türkiye'de Çoğunluk, Azınlık ve Kimlik Anlayışı*", Türkiye'de Çoğunluk ve Azınlık Politikaları: AB Sürecinde Yurttaşlık Tartışmaları, Der. Ayhan Kaya, Turgut Tarhanlı, Tesev Yayınları, İstanbul, 2005.

Göger, Erdoğan, *Türk Tabiiyet Hukuku*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1979.

Güngör, Gülin, "*Vatansızlığın Azaltılmasına dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Bazı Hükümlerinin 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu Üzerindeki Etkisi*", AÜHFD, Cilt: 63, Sayı: 3, 2014, s. 479-508.

Güngör, Gülin, *Tabiiyet Hukuku: Gerçek Kişiler-Tüzel Kişiler-Şeyler*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020.

Hadimoğlu, Özbek, Teksoy, Nimet ve Teksoy, Barış, "*Vatansızlığın Azaltılmasına Dair BM Sözleşmesi (1961) Karşısında Türk Vatandaşlığı Kanunu*", TBB Dergisi, Sayı: 107, 2013, s.221-244.

Nalbant, Fatma, "*Türkiye’de vatandaşlık anlayışının gelişimi*", *III. Türkiye Lisansüstü*, 2014.

Nomer, Ergin, *Vatandaşlık Hukuku*, Filiz Yayınları, İstanbul 1997.

Özarıslan, Bahadır Bumin, *Uluslararası Hukuk Açısından Kıbrıs Sorunu ve Avrupa Birliğinin Yaklaşımı*, IQ Yayıncılık, İstanbul, 2007.

Özersay, Kudret, *Kıbrıs Sorunu Hukuksal Bir İnceleme*, ASAM, Ankara, 2002.

Özkan, Işık, "*KKTC Yurttaşlık Hukuku*", MHB, Cilt: 23, Sayı: 1-2 2003: Prof. Dr. Gülören Tekinalp’e Armağan.

Özkırmı, Umut, *Milliyetçilik kuramları: Eleştirel Bir Bakış*, Gündüz Basım, İstanbul, 1999.

Perçin, Gizem, “Kuzey Kıbrıs ve Türk Vatandaşlık Hukuklarına İlişkin Bir Karşılaştırmalı Hukuk Çalışması”, TAAD, Yıl:7, Sayı: 27, 2016, s. 215-244.

Polat, Ezgi Güzel, “Osmanlıdan Günümüze Vatandaşlık Anlayışı”, Ankara Barosu Dergisi, 2011.

Sadiq, Kamal, *Paper Citizens: How Illegal Immigrants Acquire Citizenship in Developing Countries*, New York, Oxford University Press, 2010.

Thomas, Brook, "China Men, United States v. Wong Kim Ark, and the Question of Citizenship", American Quarterly, Vol. 50, Issue.4, 1998, p. 689-717.

Tanrıbilir, Feriha, “Vatandaşlık Hukukuna Hakim Olan İlkeler”, TC-KKTC Karşılaştırmalı Vatandaşlık Hukuku Sempozyumu Bildirileri ve Tartışmaları, DAÜ Basımevi, Gazimağusa, 2016.

Toluner, Sevim, *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletlerarası Hukuk*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1977.

Töre, Nazlı, “Değişen Dünyada Vatandaşlık”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 10, 2017, s. 553-595.

Turhan, Turhan, *KKTC Yurttaşlık Hukuku*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002.

Turhan, Turgut, “KKTC Yurttaşlık Yasası Yasa Tasarısı Taslağı: Eleştirel Bir Değerlendirme”, Kıbrıs Gazetesi, 25.7.2011.

Turhan, Turgut ve Tanrıbilir, Feriha Bilge *Vatandaşlık Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara 2012.

Uluocak, Nihal, “Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Yurttaşlık Kanunu’na ilişkin kritik inceleme”, Kıbrıs Türk federe Devleti’nin Milletlerarası Hukuka İlişkin Bazı Sorunları, Sempozyum 6-7 Mayıs 1982, İstanbul 1983.

United States Office of Personnel Management Investigations Service, *Citizenships Laws of the World*, American Immigration Lawyers Association, Washington, 2001.

Yılmaz, Alper Çağrı, "6302 sayılı kanun hükümleri uyarınca yabancı gerçek kişilerin Türkiye’de taşınmaz edinimi", GÜHFD Cilt: 17, Sayı: 1-2, 2013, s. 1095-1126.

Weis, Paul, "*The United Nations Convention on the reduction of statelessness, 1961*", International and Comparative Law Quarterly, Volume 11, Issue:2, 1962, p. 1073-1096.